بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: پیسې او کریډټ
څانګه: بانکداري
تدوین کوونکی: غلام حضرت میمنه ای
ژباړن: نور اللّه حقمل

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- ډیپلوم انجنیر عبدالله کوزاني د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- فرشته
- محمد احسان احسان

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول : محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی
چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال
تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه
چاپ ځل: لومړی
وېب پاڼه: www.dn[illegible]vet.gov.af
برېښنالیک: info@dn[illegible]vet.gov.af
کوډ ISBN: ISBN 9789936500729

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي — پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ايماق، هم پشه يان
دا هيواد به تل ځليږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سينه کې د آسيا به — لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، څکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربیون باید په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیــر کــې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او وياړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

څپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	د پیسو پیدایښت او د علماؤ له نظره د هغو تعریف	۱
دویم	د پیسو سستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل	۱۱
درییم	د پیسو ویش او د هغو ارزښت	۲۳
څلورم	انفلاسیون او مالي بازارونه	۳۷
پنځم	کریدت او په اقتصاد کې د هغه رول	۵۷
سرچینې او اخیستنې		۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

داچې دانسان دپیدایښت په اړه دځمکې په مخ سوچ وکړو زمونږ ذهن دوه اقتصادی مفهومونه چې د بشر له اړتیا اومادی اومعنوی غوښتنو څخه عبارت دي اوړي اوپه همدی حال کې دوهمه معقوله هغه توکې دی چې لومړنې اقتصادی مفهوم ته پری ځواب ویلی شو. داقتصاد دا دوه مفهومه چې عبارت د اړتیاو اوهغه توکې چې دا اړتیاوی په پوره کیږی دبشر له پیدایښت سره سم منځ ته راغلی دي داچې انسان داقتصادی، اجتماعی، سیاسی اودژوند په بیلابیلو اړخونو کې ځانګړي لاس ته راوړنې لري. ددغو بریا و عمده علت داقتصادپه همدی دو مفهومونو کې نغښتي دی، ځکه انسان فعالیت ته اړ باسی اوفعالیت په خپله دتاریخ په اوږدو کې د انسان پیاوړتیا اوبشپړتیا لامل شوی دی.

اوهمدا انسانې غوښتنې دبنې اوجوړښت له نظره بیلابیلې بڼې لری، اوبی سرحده اولایتناهې وي. اوله بلې خواه هغه توکې چې دغه غوښتنې په پوره کیږی دتاریخ په اوږدو کې بېلابېلې بڼې ځان ته غوره کړي دی په همدی حال کې اقتصادی معقولې انسان اړباسی چې تولید وکړی اومرام له تولید نه دتوکو اوامتعه د بڼې بدلون دي اوهمدا دبڼې بدلیدل په پیسو کې لیدلې کیږی، یاني پیسې دتاریخ په بېلابېلو پړاونو کې په ځانګړي بڼه منځته راغلي دي. اوکه دبشر له لومړیې پیدایښت څخه مطالعه وکړو نو له فلزاتو څخه تر بانکنوټ پوري له ځان سره لري اوکه چیرې مونږ دبانکنوټونو پیدایښت دتاریخ په اوږدو کې وڅیړو بېلابېلې بڼې لري چې دپیسو ځانګړنې اوصفات لري چې عبارت دي له چک، ارزښت لرونکی سند اوروغتیا سند دي چې دغه دنقد پیسو ځانګړنې نه لري. خود پور اود کریډیټ په بڼه وي.

مونږ دلته داهم مطالعه کوو چې دپیسو په نه شتون کې، ولې شته ارزښت یې دبشر په وړاندې، اودغه اجتماعې موجود څنګه خپلې اړتیاوو ته ځواب ویلې دي. اوپه دي عنوان چې دتوکو ورکړه اویا درامنځته شوی ارزښت دانسان په وړاندی اویا دجنس په مقابل کې اوبل عنوان کریډیټ ټاکلې شو. اوپه دی توانیږو چې دپیسو اوکریډیټ تر عنوان لاندې مطالعه کړو.

نووویل شو چې دسلو، زرو اومیلیون انسانې غوښتنو په وړاندې یوازې یوڅیز شتون لري. هغه پیسي دي اواړینه ده چې دپیدایښت،جوړښت ، ماهیت اومفهوم په اړه کافې معلومات ولرو.

په درناوی

غلام حضرت میمنه ایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د پیسو پیدایښت او د علماؤله نظره د هغوی تعریف

ټولیزه موخه:
د پیسو تعریف او ماهیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي تر لوستلو وروسته به زده کوونکي وکولی شي:
- د پیسو رشد او تکامل توضیح کړي
- د بشر د اړتیاؤ په هکله د هغوی اهمیت درک کړي.
- د پیسو د تاریخچې په هکله معلومات تر لاسه کړي
- د پیسو خاصیتونه او مشخصات توضیح کړای شي.

مخکې تر دې چې د پیسو د پیدایښت په هکله اجتماعې ، اقتصادي او سیاسي پدیدې و څیړل شي، غوره ده چې په لومړی سر کې د پیســو د ماهیت او اهمیت په هکله معلومات تر لاســه کړو چې د هغوی داخلي او بهرني جوړښــت نمایندګي یا اســتازیتوب کوي، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیســو پیدایښــت د بشر له پیدایښــت سره یو ځای منځته راغلی دی او د بشر د ژوند په اوږدو کې د هغه د لاســته راوړنو او ایجادونو له کبله کولای شــو ددغې اقتصادي پدیدې تاریخ تثبیت او معلوم کړو.

که څه هم په دغه خاورینه کره کې د بشر د هســتوګنې تاریخ ملیاردونه کلونه له ځانه سره ولري خو د تر لاسه شویو لاسوندونو او مدارکو په بنا ویلای شو چې چې لرغون پیژاندو د حضرت عیســی له میلاد نه نژدې ۲۷۰۰۰ کاله مخکې د بابل په ښــار کې د دجلې او فرات د سیندونو تر منځ چې د اوســني بغداد له ښــار څخه یو سلو شل کیلومتره لرې شــتون لری، د پیسو د ودې او تروج اثار موندلي دي . البته دغه اثار د هغه ځای په غرونو کې له هغو مغازو ، انساني کوپړیو او داسیی نورو هغو تصاویرو څخه عبارت دې چې په دغه سیمه کې د انسانانو هستوګنه ثثبتوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې ځای کې ممکن پوښتنه مطرح شي چې دغو انسانانو خپلې اړتياوي دکوم څه په واسطه رفع کولې، نو ويل کيږی چې په دې وخت کې اقتصاد پيژندنې ابتدايې بڼه درلوده، له همدې کبله د هغوی د اړتياؤ رفع کول د ورو او بطي بهير شودنه کوي. نو غوره ده چې له پيل يا ابتدايې پړاو نه د بشر د اړتياؤ وضع تر مطالعې لاندې ونيسو.

پــه لومړی سر کې په انفرادی توګه او له هغه وروســته په ګروپي يــا ډله يز ډول په دواړو پړاونو کې د بشر د اړتياؤ رفع کيدل د بشر د خوړو له موضوع څخه عبارت دي. په دې معنا چې په لومړۍ پړاو کې انســانانو له خپل چاپيريال او شــاوخوا څخه غذا تر لاسه کوله ، خو کله چې د دوی په شا وخوا کې د غذايې موادو لاسته راوړل ستونزمن شول، نو مجبور شول چې له يوه ځای څخه بل ځای ته مهاجرت وکړي .

د ويري او خوف په څير يو لړ احساســاتو هم هغوی دې ته اړيســتل تر څو کالوني يا ډله يــز حرکت وکړي او ژوند غوره کړي همدغه لامل دی چې د کيفيت او کميت له مخي له بېلابېلو خوراکونو سره مخ کيدل. له دې څخه وروسته هغوی د هغو وسايلو په هکله فکر کول شروع کړل چې له دوی سره يې د خوړو په تر لاســه کولو کې مرســته کولای شوای، همدا شان په دې مرحله کي د انســانانو په منځ کي د زورور او کمزوري انســان فکر او پرتله منځته راغله او په ورته حال کی د ترس يا ويرې ايجاد دی چې انســانان يې اړيســتل تر څو نه يوازي د خپلو غذايې اړتياؤ په هکله فکر وکړي بلکي د خپل ځان د ژغورني او سرپنا په هکله هم فکر وکړي تر څو د داړونکو حيواناتو له شر څخه په امن کي پاتي شي، نو په دې توګه انســانان فکر کولو ته اړ شــول تر څو د خپلــو بېلابېلــو اړتياؤ په هکله فکر وکړي ، همدغه لاملونه دې چې د بشر د ودې او اړتياؤ ســبب ګرځيدلي دي او د لومړی ځل لپاره يې د خپلو اړتياؤ رشــد او تکامل او د هغوی د لاســته راوړنې فکر ځانته جلب کړ او د خپلو اړتياؤ د لري کولو د وسايلو په فکر کي شول.

دا چې په هغه زمانه کي نه خو پيسو شتون درلود او نه د پيسو په اړه د کومو معلوماتو څرک لګيده، خو په دې وخت کي د لومړی ځل لپاره د پرتلې يا مقايسي کلمه منځته راغله چې د همدې کلمي له مخې يې وکړای شــول د خپلو لاســته راوړنو د ارزښت په هکله فکر وکړي. همدا شان په ورته وخت کي انسانې اړتياؤ هغوی دې ته اړ کړل تر څو د تبادلې له روش څخه استفاده وکړي.

د همدغــو اړتياؤ د رفع کولو له کبله انســانان دوهم پــړاو ته ننوتل چې د جنس په جنس تبادله يا Barter ســستم په کي رامنځته شــو چې دغه ډول اقتصاد د د مولده ځواکونو له مخې د طبعې اقتصاد په نامه يادېږي. د جنس په جنس تبادله رواج شــوه او دانســان د اړتياؤ د زياتوالي له مخي د جنس د تبادلې سستم له يو اړخيز ډول څخه دوه اړخيز ډول ته بدلون وموند يانی يوه جنس د څو جنسونو په مقابل کي ځای ونيو او د څو جنسونو په مقابل کي يې د تبادلې وړتيا تر لاسه کړه چې د تبادلې دغه ډول د تبادلې د څو اړخيز سيستم په نامه يادېږي.

د تبادلې دغه ســستم هم ملياردونه کاله زمانې واټن له ځانه سره لري او وروســته يې دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزو له مخي چې په دې ســـتم کي منځته را تلې، وګړای شول چې خپل ځای جنس په جنس سیســتم ته پرېږدي چې په لومړی سر کي د دغو ســتونزو ذکر کول غوره بولو چې په لاندي ډول دي:

۱. کوم شیان چې تبادله کیدل، د ویش وړتیا یې نه درلوده

۲. د اړتیا وړ توکیو لیږد او انتقال ستونزمن ؤ

۳. د ترانسپورت او حمل او نقل د وسایلو نشتوالی

۴. جوي یا اقلیمی حالات

۵. د ځینی شیانو په هکله د میل یا رجحان نشتوالی

همدغه ذکر شوي پنځه عناصر وو چې انسانان یې دې ته وادار کړل تر څو د ارزښت په هکله فکر وکړي او د غذا د لاس ته راوړلو په موخه له یوه ځای څخه بل ځای ته وکوچیږي او د همدغو مهارجرتونو له کبله انسانان له نجیبه فلزاتو سره اشنا شول، یاني (یعنی) د نجیبه فلزاتو له شتون نه وړاندي انسانانو د تبادلې په سیستم کي له هغه ارزښت نه استفاده کوله چې کمیاب او نادر وو او په سختۍ سره تر لاسه کیدل لکه د فیل غاښونه ، د زمري پینجې او داسي نور.

د انساني اړتیاؤ د زیاتوالي په پایله کي انسانانو په دوهمه مرحله کي له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په توګه استفاده کول پیل کړل چې له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په حیث د استفاده کولو په برخه کی هم د هغوی ندرت مطرح وو.

د تبادلوي سیســتم ســتونزو او په فلزاتو کي د ویشــلو او نه خرابیدلو په څیر نورو نغښــتل شویو ارزښتونو شتون ته په کتني سره په محلاتو کي د اړتیاؤ د لری کولو په موخه د تبادلې دغه ســـتم د یوه ســـهولت او اســـانتیا په توګه منځته راغی، او په دې توګه نجیبه فلزاتو د تبادلې ارزښــت تر لاســه کړ او په دې توګه انسانانو ورو، ورو د خپلو اړتیاؤ درفع کولو په مقصد له پیسو څخه استفاده کول زده کړل.

د پورتنیو معلوماتو په اساس کولای شو پیسې په لاندي ډول تعریف کړو:

کوم شی چې د انسان اړتیاوي پوره کولای شي له پیسو څخه عبارت دی، په بله وینا، کوم شی چې د اړتیاؤ د رفع کولو په برخه کي د ازرښت د معیار په توګه منل شوی وي او د ارزښت ساتني وړتیا ولري له پیسو څخه عبارت دی. همدا شان د افغاني تعریف له مخي ویلای شو کوم شی چې د پیسو دندې تر سره کولای شی له پیسو څخه عبارت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاريخ په لړ کي د پيسو وده او بشپړتيايې بهير:

پــه دې ځای کی بهتره ده په لومړی سر کي د تاريخ پړاو تر مطالعې او څېړنې لاندي ونيســو. کولای شو د مولده ځواکونو يا توليد د وسايلو له مخي پيسې توپير کړو يانۍ(يعنی) که چيرته د انســانانو اقتصادي وده د تاريخي مراحلو له مخي وڅېړو، د پنځو تاريخې پړاونو لرونکي ده چې لومړی پړاو يې د ودې او وحشت او يا لومړني کمون له مرحلې څخه جوړ شوي چې د وحشت او لومړي پړاوکې انســانانو د پيســو په برخه کي داسې فکر کاوه چې ګواکي د تبادلې سستم مستقر دی او د اجناسو د تبادلې په برخه کي له هغه څه نه ګټه واخيستل شي چي نادر او کم يافته وي او تر لاســه کيدل يې نسبتاً ســتونزمن وي او د هر چا له لوري يې د لاسته راوړني هڅو د کميابې يا ندرت ارزښت ور بخشلی وي چې د فيل غاښونه او د زمري پنجې يې ځيني بيلګې دي چې د پيسو په توګه تري ګټه اخيستل کيدله.

دا چې د ورته توکيو تر لاسه کول يو ستونزمن عمل ده او د اصالت په صورت کي يې د انسان د لــه منځــه تلو يا له منځه تللو ويرې شــتون درلود نو په پايله کی له فلزاتو څخه ګټه اخيســتل پيل شــول او په ورته وخت کي د حاکم او محکوم د طبقې د بروز يا منځته راتلو ســبب شــول او د طبقاتو تر منځ پولې او سرحدونه جوړ شــول او له يوه ځای څخه بل ځای ته د موادو ليږد او نســبې تبادلوي تجارت اوج ته ورســېدو چې د فيل د غاښونو او زمري د پنجو ځای سرو او سپينو زرو ونيو او له تاريخي نقطه نظره دوهم پړاو يانې د بردګې مرحله پيل شــوه او تر څوارلســمي او پنځلســمي پيړۍ پوري يې دوام وکړ. د دولت اداري سيتستم را منځته شو ، پاچايان هم د سرو او ســپينو د را ټولولو په هڅو کي شــول تر څو له هغوی څخه سکې جوړې کړي او او د اجناسو د رانيولو په برخه کي د پيسو په توګه تري ګټه واخلی .

د تاريخي پړاونو له مخې دغلامانو پاڅون د خاوندانو په وړاندې پنځلسمې پيړۍ په وروستيو کې پيل او او په پايله کې د غلامی ســســتم د ماتې لامل شــول چې په ځای يې دريېم تاريخي پړاو چې د فيوداليزم له پړاو څخه عبارت دی چې تر شپاړسمې او اولسمې پيړۍ ، حتی په هند او چين او اسيا په براعظمونو کي د اتلسمې پيړۍ تر اخري پورو دوام وکړ.

په دې پيړۍ کي د پيسو د پيدا کيدلو په برخه کي پاچاهانو د سرو او سپينو زرو له سکو څخه کار اخيســته. د اوسپنيزو پيسو سيستم چې بيلابيل ډولونه يې مطالعه کولای شو له هغه وروسته به يې د ډولونو په برخه کي معلوامات تر لاسه شي چې د اوسپنيزو پيسو دغه سستم په نړۍ کي تر نولســمي پيړۍ پوري دوام درلود. د دغه سيســتم محور له سرو او سپينو زرو څخه جوړ شوي دی، دغه دوه فلزات تر نولســمی پيړۍ پوري بدلون مومي. د سرو او سپينو زرو ګډ مشخصات په لاندي ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دواړه يې نادر يا لږ پيداکېدونکي دي
۲. دواړه يې د زنګ وهلو خاصيت نلري
۳. دواړه يې په کوچنيو پاڼو او ټوټو باندي د وزن او اررزښت له بايللو پرته ويشل کيدی شي
۴. دواړه يې په اسانۍ سره ليږدول کيدی شی
۵. دواړه يې د زينت او ښکلا لپاره کارول کيدی شی
۶. دواړه فلزات د ذاتي ارزښت لرونکي دی

نن ورځ هم د پورته خصوصياتو لرونکي پيسې د غوره خاصيت لرونکو پيسو په ډول پيژندل کيږي.

د پيسو خصوصيات : پيسې هم د نور ټولو اقتصادي پدېدو په څير يوه مهمه اقتصادې پدېده ده چې د نورو اقتصادي واقعاتو او مفاهمو په څير د اقتصاد په داخلې او خارجې ساحاتو کي د خپل اهميت لرونکي دي. د دې لپاره چې دپيسو د ماهيت او مفهوم په هکله لاښه معلومات تر لاسه کړو، غوره ده چې د پيسو له خصوصياتو سره پيژندګلوي پيدا کړو. دا چې دغې موخې ته ورسيږو، اړ يو چې د پيسو داخلي او بهرني جوړښت درک کړو

د پيسو د خصوصياتو له درک کولو سره موږ د پيسو دندو ته هم نژدې کيږو ، د پيسو د دندو پيژندل له موږ سره مرسته کوي تر څو په ټولنه کي د هغوی له اقتصادي تاثيراتو سره په تړاو اقتصادي او غير اقتصادي متاع تشخيص کړای شو او د هيواد اقتصادي وضع په غوره توګه درک او تحليل کړای شو.

پيسې اوه ډوله خاصيتونه لري چې له هر يوه څخه يې په ځانګړي توګه يادونه کيږي خو په دې ځای کي غوره ده لومړي هغه ډلبندي کړو او له هغه وروستهورباندي بحث وکړو.

۱. د تبادلې خاصيت
۲. د شيانو د ارزښت د معيار خاصيت
۳. په پراخه توګه د منلو وړتيا
۴. د ويشلو وړتيا
۵. په اسانه توګه د ليږد او انتقال وړتيا
۶. د تداوم خاصيت يا د اوږدې مودې لپاره د ساتلو خاصيت
۷. د ارزښت د ساتلو خاصيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. تبادله: که چیرته د خپل شتون له نقطه نظره وڅیړو، لیدل کیږی چې تبادله خورا اوږده سابقه لري ځکه تبادلې د طبیعي اقتصاد په سستم کې هم شتون درلودلای دی خو وروسته یې د مولده ځواکونو د ودې له کبله په بیلابیلو ډولونو وده کړې، تر څو د پخوالي مرحلې ته ورسیږي. خو په دې ځای کي پوښتنه مطرح کیږی چې د کومو عواملو له مخې د جنس په مورد کي تبادله منځته راغله؟ د پوښتني د ځواب کولو لپاره غوره ده چې د اقتصادي او غیر اقتصادي امتعو په هکله د تبادلې د اساسې علت په لټه کي شو چې کولای شو په دې اړه دوه مطلبونه مطالعه کړو.

لومړی دا چې وده د بشر له اړتیاؤ څخه دی او د محدودیتونو رفع کول یې له وسایلویا اسبابو څخه شمیرل کیږي ، په دوهم قدم کي امتعه یا شیان اقتصادي موثریت او معقولیت لري چې د همدغه اقتصادي موثریت او معقولیت په پایله کي ارزښت منځته راوړل کیږي چې ارزښت پخپله جنس ته د تبادلې ځواک ور ښښي او لیدلې مو دي چې تبادله د تاریخ په اوږدو کي د اقتصادي امتعې په منځ کي موجوده وه او یو جنس په بل جنس باندي تبادله شویدی.

د اقتصادي امتعې تبادله داسي تعریف کوو ، هر شی چې د انسان اړتیا رفع کولای شي او په ورته حالت کي د تبادلې وړتیا لري له امتعې څخه عبارت دی ، نوپه دې اساس که چیرته په جنس کي د تبادلې پړاو مطالعه کړو، د بېلابېلو ډولونو لرونکي دي او په پای کي لیدل کیږي چې د تبادلې په برخه کي د اجناسو ځای پیسو نیولی دی یانې پیسو پخپله د تبادلې حیثیت ترلاسه کړي دي.

نو د تبادلې له نقطه نظره پیسې داسي تعریف کوو چې پیسې له هغو شیانو څخه عبارت دی چې د تبادلې د ځواک لرونکي وي .

پیسې هغه امتعه ده چې د توکو مشترک خاصیتونه په ځان کي را نغاړي یانې له یوه پلوه توکې ورباندي اخستل کیدی شي او له بله پلوه په توکو باندي پیسې تر لاسه کیدی شي. پیسې یو لیکل شوی سند دی چې د پیسو د تبادلوي ارزشت نماینده ګي کوي

لکه: «ددی سند لرونکی ته وعده ورکری چه دغوښتنی په وخت کی. . . . . ورکړی» بناءً دې پایلې ته رسیږو چې پیسې د تبادلې خاصیت لري.

۲. پیسې د توکو د ارزښت معیار دي : د پیسو دوهم خاصیت د پیسو له دندو سره تړاو لري چې دوهم مهم خاصیت ګڼل کیږي. په پیسو کي دغه خاصیت داسي څرګندولای شو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو لومړنی خاصیت تبادله ده نو له هغه مخکي پکار دی چې په پیسو کي یو معیار یا قیاسي مفهوم نغښتی وي چې دغه قیاس او معیار پخپله د پیسو په واسطه ټاکل کیږي او د قیمت په بڼه انعکاس مومي. نو په دې توګه پوهیږو چې په ټولو شیانو او امتعه کي نغښتل شوي ارزښتونه د پیسو په واسطه ټاکل کیږي. څنګه چې په پیسو کي هم ارزښت اخیستل شوي دي ارزښت په خپله د انسان له کار څخه عبارت دی نو په پیسو کي هم کار د تر سره کولو وړتیا شته چې د پیسو دنشر په صورت کی هغه ته اشاره کیږي.

له پورتنیو توضیحاتو څخه دا پایله جوتیږي چې د ټولو اقتصادي او غیر اقتصادي شیانو او امتعې ارزښت د پیسو په واسطه تعین کیدی شي او د ارزښت د ټاکلو لپاره یوازنی معیار ګڼل کیږی.

۳. په پراخه کچه د پیسو د منل کیدلو خاصیت: پیسې د یوې ټولني د اړتیاؤ د لري کیدلو په موخه نشر کیږي چې په واسطه یې د ټولني وګړي کولای شي خپلې اړتیاوي پوره کاندي، نو په دې توګه اړینه ده چې پیسې یو اعتبارې ارزښت ولري . له اعتباري ارزښت څخه زموږ موخه دا ده چې په یوه ټاکلي جغرافیوي قلمرو کی د چلند وړتیا ولري او د هغې سیمي ټول کسان یې د پیسو په توګه و پیژني . دا خاصیت هغه مهال تحقق مومي چې دولت د یوه ښه حاکمیت لرونکی وي او هغه مهال دې خاصیت ته رسیږو چې پیسې د اسمي ارزښت لرونکي وي او دغه مطلب د یوه هیواد د تادیاتو له بیلانس سره اړیکه لري. په هره اندازه چې د پیسو اسمي یا خارجې ارزښت زیات وي په هماغه اندازه یې په ټولنه کي د حاکمیت ساحه پراخه وي او په هره اندازه چې د پیسو خارجې ارزښت کم وي په هماغه تناسب یې په ټولنه کي د حاکمیت ساحه کمزوري وي چې په دې حالت ښې پیسې د بدو یا بیکاره پیسو په واسطه له منځه وړل کیږي چې د بانکي سیاستونو په واسطه یې مخه نیول کیدی شي تر څو زموږ ښې پیسې له منځه ولاړې نشي.

۴. د پیسو د ویشل کېدلو یا میده کېدلو خاصیت : په لویو او کوچنیو ارزښتونو باندي د ارزښتونود نه ویشل کیدلو خاصیت د تبادلې د طبیعي سیستم په برخه کي لویې ستونزې ایجادولې شي چې په پایله کي یې طبیعې اقتصاد په پولي اقتصاد باندي بدل شو او د جنس په ځای پیسې منځته راغلې چې له کبله یې کولای شو کوچني او ستر ارزښتونه و پیرو، ځکه پیسې په لویو او کوچنیو ارزښتونو باندي د ویشل کیدلو خاصیت لري یانی(یعني) په میده پیسو باندي ویشل کیدی شي چې د خپلو اړتیاؤ په صورت کي تري ګټه واخلو.

۵. د لیږ دیا انتقال د خاصیت لرل: لکه چې ولیدل شول په طبیعې اقتصاد کي له یوه ځای څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل ځای ته د ارزښــتونو لیږدول یا انتقال د دغه اقتصاد لویه ســتونزه جوړوله او جوي وضعې خو دغه ستونزي لا پسي پیچلی کولي ، نو په دې اساس انسان د یوه ارزښت د منځته راوړلو په فکر کي شو تر څو د هغه د لیږد یا انتقال په برخه کي له ستونزو څخه خلاصون ومومي چې په دې توګه په لومړی سر کي پیســې د تبادلې او ارزښــت د معیار په صفت ومنلې شوې او له هغه وروسته د هغوی د ارزښــت ســاتلو موضوع مطرح شوه، دا چې سره او سپین زر له یوه لاس څخه بل لاس ته او یا د راکړي ورکړي له کبله توږل کیږي او خپل ارزښت له لاســه ورکوي نو انسان دې ته اړ شو تر څو ددغې ســتونزي څخه دمخنیوی په موخه دراکړې ورکړې له کم ځای ناســتې وســیلې څخه اســتفاده وکړي له دغو قیمتي فلزاتو څخه د ګټې په ځای ګټه اخیســتل پیل له کوم ځای ناستي کاغذ څخه کړي او د هغوی د ارزښت ساتلو هڅو ته دوام ورکړي.

۶. د پیسو د دوام خاصیت: د پیسو له تداوم څخه زموږ موخه د پیسو هغه خاصیت دی چې په لنډ وخت کي له منځه ولاړې نشي او تر اوږدې مودې پوري په چلند کي پاتې شي او د انسانانو د اړتیاؤ د لري کولو وړتیا ولري. د پورتني خاصیت د روښانه کولو په موخه غوره ده چې په اقتصاد او ټولنه کي د پیســو د ارزښــت د لوړوالي اوښکته والي په اړه بحث وکړو. ځکه کله چې د خارجې اســعارو په مقابل کي دپیســو ارزښت لوړ وي نو په ګړندۍ توګه له منځه نشي تللای او تر اوږدې مودې پوري دوام کوي . په دې ځای کي زموږ مطلب دا دی چې که چیرته زموږ صادرات دوارداتو پــه پرتله زیات وي ، په دې صورت کي زیات خارجې اســعار هیواد تــه داخلیږی چې د ټولني د اقتصادي رشــد او ودې لامل ګرځي ا و د هیواد په داخل کي د تولیداتو ســطحه لوړیږی. په دې حال کي د توکو او امتعې په برخه کی اسمي ارزښت په ټیټه سطحه کي ټاکل کیږي یانۍ(یعنی) پــه لیږو پیســو زیاتې اړتیاوي پوره کیدلای شي، بناءً پیسي ژر لــه منځه نه ځي او د اوږدې مودې لپاره په چلند کي پاتې کیږي . په ورته شرایطو کي د پیســو دغه خاصیت د پیســو له نشر سره هم تړاو لري په دې معنا کله چې د نشر په حال کی له غوره کاغذ څخه کار واخیستل شي نو پیسې د ډیر وخت لپاره دوام کوي .

۷. د پیســو د ارزښت ساتلو خاصیت: دغه خاصیت د پیسو له مهمو خاصیتونو څخه ګڼل کیږي، دغه خاصیت د پیسو د تبادلې خاصیت ته د څلور نورو خاصیتونو د ور بښلو وړتیا ورکوي چې د پیسو د دندو د بحث په صورت کي به ورته اشاره وشي.

د پورتني خاصیت د شنني او تحلیل په موخه غوره ده چې د پیسو د ارزښت په برخه کي هم مطالعه وکړو تر څو د پیســو د ارزښــت ساتلو خاصیت په ښــه توګه درک کړایشو. پیسې د اسمي او حقیقي ارزښــت تر څنګ د یو لړ نورو خواصو لرونکي هم دي ا و دپیســو حقیقي ارزښــت د دې څرګندونه کوي چې د توکو او امتعې په مقابل کی ځای نیسي چې په کومه اندازه د پیسو د جذب قوه غښــتلي ده چې کولای شو د حقیقي عاید تر عنوان لاندي یې مطالعه کړو. کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتو پیسـو باندي لیږ توکی واخسـتلای شو، په دې حال کي ویل کیږي چې زموږ د پیسو حقیقې ارزښـت ټیټ یا ښـکته دی. نو په دی اساس نتیجه تر لاسه کوو چې پخپله د پیسو دجذب قوه د دې څرګندونه کوي چې د جنس تر څنګ په ورته حال کي د قرضو او قیمتي اسنادو په مقابل کي د پرداخت وړ دي او ویلای شو هر شی چې د پرداخت یا تادیې وړتیا لري، د حفظ او ساتني د خاصیت لرونکي دي ځکه تادیه او پرداخت هم د ارزښت په مقابل کي منځته راځي.

دلومړي څپرکي دمطالبولنډیز:

د دې څپرکی لنډیز په دې کي نغښتی چې د تمدن په لمړیو کي بشر خپلې اړتیاوي څنګه رفع کولي شي او په دې برخه کي یې له کومي وسیلې څخه استفاده کوله، د تبادلې له مخي د هغوی لپاره په کوم تعریف قایل شـول او توکی او امتعه یې د ارزښـت له مخي څنګه له یو بل څخه تفکیک کوله، چې په دې برخه کي مو له تاریخې پړاو څخه یادونه وکړه او پیسـو د پیدایښـت، مفهوم او ماهیت په هکله مو کافې معلومات تر لاسه کړل.

د پیسـو د منځته راتلو په برخه کی باید وویل شي چې د پیسـو خاصیتونه خورا مهم او اساسي رول او نقش لري چې شـمیر یې اوو خاصیتونو ته رسـیږي چې له دغې لړۍ څخه یو یې هم د تبادلې وړتیا ده چې له کبله یې انسان خپلو اړتیاو ته ځواب ویلای شي ، همدا شان که د روشونو له مخي فکر وشي غوره ده چې یو معیار هم شـتون ولري او په مختلفو ځایونو کي یې اسـتعمال کړای شو. پکار دی چې پیسې له یوه ځانګړي اعتباري خاصیت څخه برخمني وي او دغه ارزښت وکړای شی په مختلفو ځایونو کي خپل موقف وساتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړی څپرکي پوښتنې :

۱ .پیسې تعریف کړئ؟

۲ .د پیسو تاریخچه په لنډه توګه تشریح کړئ؟

۳ .د تاریخ له کوم پړاو څخه را پدېخوا د پیسو له اصطلاح سره اشنا شوي یو؟

۴ .پیسې د کومو خاصیتونو لرونکي دي؟

۵ .د پیسو له خواصو څخه موخه څه شی ده؟

۶ .د پیسو کوم خاصیت مو،ږ ته د پیسو دندي تشریح کوي نوم یې واخلی؟

۷ .د پیسو له ګډو خصوصیاتو څخه موخه څه شی ده؟

۸ .د تبادلې مشکلات له کومو څیزونو څخه عبارت دي؟

۹ .کوم عوامل وه چې انسان ته یې د فلزاتو د پیژندګلوي وړتیا ورکړه؟

۱۰. هغه سند چې پیسو ته یې د تبادلې وړتیا ور بښلي ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

ټولیزه موخه:
د دې څپرکي عمومی موخه د پیسو دسیستم له پیژندلو څخه عبارت دی

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کي له محصیلینو نه تمه کیږي چې:

۱- د پولي سیستم په برخه کي معلومات ولري

۲- په بېلابېلو هیوادونو کي د پیسو د سیستم په اړه معلومات تر لاسه کړي.

۳- د پیسو دندې و پیژني.

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

د فلزاتو له کشف او د هغوی د خصوصیاتو له درک سره نه یوازي دا چې تکنالوژی ته د بشر لاس رسی شونی شو، بلکي د مبادلې یوه غوره سیستم ته یې هم د لاسرسی زمینه برابره کړه. په لومړی سر کي د اوسـپنې، برونزو، سرو او سـپینو زرو په څیر فلزات په زیاته اندازه استعمالیدل خو د هغوی د غوره خواصو د غښتلی موقف له مخې سره او سپین زر تر ډېره ځایه د خلکو په لاس کی پاتي کیدل.

د پخواني تمدن پیسـو زیاتره د وسـایلو بڼه درلو ده چې کولای یې شـوای کار تري واخیستل شی لکه چاقو، تبر، غوری، ګلدان ، د ماهې نیولو چنګک ، سیم او داسي نور. دغه ټول وسایل له اوسپني، برونزو، او مسو څخه جوړ شوي وو. له دغو اوسپنیزو توکیو څخه د ګټې اخستلو په موخه د هغوی اصلي شکل پولی ارزشت نه درلود. په دې وخت کي پیسې یوازي هغوتوکو ته ویل کیدې چې د استعمال او ګټې اخستلو وړتیا یې درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو لړ شواهد شته چې په بنسټ یې سره زر لومړنې فلز ګڼل کیږي چې د بشر له خوا تر استعمال لاندي نیول شـوی دی. د مثال په توګه: ویل کیږي چې د مسیح تر میلاد ۵۰۰۰ کاله وړاندي له سرو زرو څخه د ګاڼو او سینګار په دود استفاده کیدله .په ورته توګه سپین زر هم د سرو زرو په څیر له ډیرې پخوا زمانې راهسي د خلکو د ګټې وړ ګرځیدلي دي.

په پخواني مصر کی د اوږدې مودې لپاره داسی تصور کیده چې ګواکي سپین زر له سرو زرو څخه زیات ارزښت لري خو له میلاد څخه ۱۰۰۰ کاله پخوا سـپینو زرو د خپل زیاتوالي او پریمانۍ له کبله په مصر کي خپل دغه موقف له لاسه ورکړ . د هسپانیا له معادنو څخه د نقـرې زیات اسـتخراج و زیاته عرضه او د مصر بازارونـو ته د هغې زیات ورود هغه لاملونو وو چې د سپینو زرو د ارزښت د کموالي دلیل ګڼل کیږي.
ویل کیږي چې لومړنی جوړه شـوي سـکه ممکن له میلاد څخـه ۷۰۰ کاله وړاندي منځته راغلي وي چې د سرو او سپینو زرو مرکبه سکه وه.

د پیسـو مورخین عقیده لري چې کاغذي پیسـې د لومړی ځل لپاره په اتلسـمه پیړۍ کي د پیسـو د لیږد په سـتونزه باندي د غلبې موندلو په موخه ترویج شـوي . له اتمې څخه تر اولسـمي پیړۍ پوري له لنډو مودې (وخت) پرته کاغذي پیسـې د چین د امپراطور او مغلي امپراطوري په واسطه د چنګیز له کوشاڼي هیواد نه وروسته په زیاته اندازه انکشاف وموند. د یادې شـوي دورې په اوایلو کي په اروپا کي د پرداخت لپاره له یو ډول چرمي پیسو څخه استفاده کیدله، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیسو سیستم د بیلابیلو ډولونو لرونکـی دی چـې هر یو یې په جلا جلا توګه په خپـل وخت تشریح کیږي تر څو په ډاګه شي چې له فلز څخه پیل بیا تر کاغذه پوري د پیسو رشد او تکامل کوم پړاونه طی کړیدي.

پیسې یو دولتي سند دی چې په بشري ټولنه کي دوه اصله لري چې د دولت له لوري نـشر کیږي. د پیسـو د نشر په ترڅ کي مرکـزي بانک دنده لري تر څو په اړوند هیواد کي د پیسو د نشر کیدلو حجم د هغوی له پشتوانې سره په متناسبه توګه تر سره شي. پشتیوانه په یوه هیواد کي د خالص اجتماعې تولید استازي توب کوي چې وروسته اجتماعې تولید د یـوه تولیـدي واحد په عدد کي ضرب کیږي چې ملي عاید ته مو رسـوي ،او له هغه څخه وروسته ملي عاید د طلا په ډول ټاکل کیږي او ورته مقدار طلا د ضمانت په توګه د پیسو نړیوال وجهې صندوق یا international moneytary fund "IMF" ته ورکول کیږي او له هغه وورسته د پیسو نشر کیدل ترسره کیږي.

د دې لپاره چې دپولي سیستم په هکله کافي معلومت ولرو، په لومړی سر کي طبقه بندي کیږي او وروسته د هر سیستم په هکله معلومات ورکول کیږي چې په لاندي ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دوه فلزي سیستم

۲. یو فلزي سیستم پولی

۳. دپیسو مخلوط سیستم

۴. د پیسو د بانکنوټ سیستم

۱- دوه فلزي سیستم یا (Double Standard)

د پیسو دغه سیستم د سروزرو او سپینو زروپه څیر دوه فلزات له ځانه سره لري او د تبادلې د وسیلې په توګه تري ګټه اخیستل کیږي. په دې سیستم کي طلا او نقره په مساویانه انداز ضرب شوي وي او دواړه یې په شیانو او خدمتونو باندي د تبادلې یا بدلولو وړتیا لري . د تبادلې لپاره د ورته ډول مسکوکاتو وزن د صرافانو له لوري ټاکل کیده خو د صرافانو له لوري د دا ډول سکو وړاندي کولو و نه کړای شول تر اوږدې مودې پوري د تبادله کونکو اعتماد تر لاسه کړي ، همدغه لامل ؤ چې دغه چاره او د سکو د تضمین مسؤلیت د دولت په غاړه ولویده. همدا شان د دواړو فلزاتو تر منځ د کومي ځانګړي اړیکي د نه شتون له کبله دې سیستم ونکړای شوای د اوږدې مودې لپاره خپل موقف او مقام وساتي او د یو لړ مهمو ستونزو د ایجاد لامل وګرځیده تر څو په ۱۸۴۸ ام کال کي د صنعتي انقلاب له رامنځته کیدلو سره صنعت پراختیا وکړه او په زیاته انداز سرب له سپینو زرو سره یو ځای استخراج شول او په دې توګه د نقرې او طلا د ارزښت تر منځ یو معقول تناسب تامین شو.

لومړني هیواد چې په دې مورد کی یې اقدامات وکړل د فرانسي هیواد دی. په دې هیواد کي د سپینو او سرو زرو د سکو تناسب داسي تعریف شو چې باید یوه سکه د ۵۱۲،۱۵ په مقابل کي تبادله شي ، دغه پیښه د تبادلې د انکشاف لامل شوه او د تبادلې پروسي ته یې چټکتیا ور وبښله خو په نورو هیوادونوکی د ورته تبادلې د لوړوالي له کبله بیا هم یو لړ ستونزي منځته راتلي چې دغه ستونزه د Thomas Grasham په نامه په ۱۵۷۹ ام کال کي توضیح شوه او له همدې کبله دغه قانون د (ګریشم) د قانون په نامه یادیږي . (د ګریشم قانون د دې څرګندونه کوي چې ښې پیسې همیشه د بدو پیسو په واسطه خرابیږی او یا له منځه وړل کیږي) د ورته قانون د سیستم چلند په دې ډول دی چې : که چیرته په فرانسه کي تثبیت شوي تناسب د معیار په ډول قبول کړو، ورته تناسب انګلستان ته هم خپریږی . په انګلستان کي د طلا یوه سکه د ۱۶ نقره یې سکو په مقابل کي بدلیږی چې دا آمر د دې لامل کیږي چې له انګلستان څخه دنقرې واحدونه بیرته فرانسې ته ولیږدول شي او په پایله کي یې د طلا ارزښت زیاتیږي. که چیرته ورته ډول تبادله دوام وکړي، په پایله کي یې د نقرې د تبادلې تناسب خپل ځای سرو زرو ته پریږدی او د پیسو د یوه فلز سیستم رواج مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د پیسو یو فلزي یعني طلایې سیستم یا (Monometalism)

له یوې مودې وروسته یو لږ ستونزي منځته راځي چې د وخت د صنعت او بانکداري د تکامل په برخه کي د جدي بدلونونو لامل ګرځي. ورته سیستم یعني د طلایې پیسو د سیستم پرمختګ د نقرې د زیاتې عرضې او ندرت د امحا له کبله ندی ، بلکي د ځانګړیو صنعتې بدلونونو له امله ده . صنعتي انقلاب په ترڅ کي چې په اروپا کي د اقتصادي او اجتماعي بدلونونو لامل وګرځیده، د سربو فلز ته سخته اړتیا را منځته کړه، په ورته حال کي د سریو د ا ستخراج خصوصیات داسي دي چې له نقرې سره یو ځای تولید او استخراج کیږي. دغه پیښه د دې لامل شوه چې د سرپو زیاتوالي په خپل سري توګه د سپینو زرو زیاتوالي ته لاره هواره کړه او دغه فلز د یوه نادر یا لیږ موندل کیدونکي فلز په توګه خپل حیثیت له لاسه ورکړ . له بله لوري د بانکنوټ ایجاد او منځته راتګ او دغه ډول پیسو ته د خلکو د اړتیاؤ زیاتوالي د دې لامل شو چې د سپینو زرو سکي ورو ، ورو خپل خپل موقف له لاسه ورکړي . په دې توګه د سرو زرو سکي د پیسو په توګه او له هغه وروسته د پیسو د پشتواني په توګه ومنل شوي چې دغه بدلونونه د لومړي ځل لپاره په اروپا کي را منځته شو خو په نوره نړۍ کي لا د پیسو هماغه نقره یې سیستم دوام درلود چې د هند په نیمه قاره او د هغې په شاوخوا کي تر ډیره وخت د ګټې اخستلو وړ بلل کیده .

باید و ویل شي چې د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۶ ام کال کي په انګلستان، وروسته په فرانسه اوله هغه وروسته په امریکا کي دغه سیستم ومنل شو.

۳-د دوو فلزاتو مخلوط سیستم : په دې سیستم کي دوه ډوله پولی حرکتونه مشاهده کولای شو.

الف: په مسکوکاتو کي د یوه قیمتي مخلوط استعمال

ب: هغه پولي سیستم چې له طلا یا نقرې څخه یې د پشتواني په توګه کار شوي وي.

د دغو سیستمونو هر یو یې په یوه مشخص تناسب سره دبیا پیرلو مخلوط (ګډ) سیستم بلل کیږي.

د بانکنوټ پولی سیستم منځته راتګ په فلزي پولي سیستم کي یو لږ ستونزي په ډاګه کړي . لومړنۍ بیلګه یې له یوه ځای څخه بل ځای ته د فلزاتو د لیږد را لیږد ستونزه ده چې خلک یې د بانکنوټ دسیستم منځته راوړلو ته تشویق کړل.

۴-د بانکنوټ سیستم: د بانکنوټ سیستم د بشر له سترو اختراعاتو څخه ګڼل کیږي. د اقتصاد دعلم زیاتره پوهانو د بانکنوټ تعریف داسي وړاندي کړی دی: بانکنوټ له هغه اعتباري سند څخه عبارت دی چې د دولتونو له لوري د توکو د تبادلې په موخه د اصولو له مخي نشر شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغـذ د لومـړی ځل لپاره په دوهمه میلادي پیړۍ کي په چین کي اختراع شـو خو په اروپا کی له پیړیو وروسـته د خلکو لاس ته ورسـیده خو کاغذ ته ورته د پیسـو د یو ډول پدېدي د کاغذ له اختراع څخه ډیر وړاندي رواج درلود. په ابتدايي ټولنو کي له مخصوصو پوستکو څخه د پیسو په ډول کار اخیسـتل کیده، په اروپا کي به له پوسـتکي څخه یوه ټوټه جلا کیدله او د ټول پوستکي د نمایندہ په توګه به تري کار اخیسـتل کیده. په یونان او روم کي له میلاد څخه وړاندي کاغذي پیسـو رواج درلودچي د اوسـنیو کاغذي پیسـو مخترعینو هم له دغه اصل څخه په استفادي سره کاغذي پیسي منځته راوړیدي.

د پیسو مورخین عقیده لري چي کاغذي پیسي د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادي پیړۍ کي د فلزاتو د لیږد را لیږد په سـتونزه باندي د غلبه موندلو په موخه منځته راغلي . له اتمي پیړۍ څخه د اولسمي پیړۍ تر نیمايي پوري د چین د امپراطور او له هغه وروسته د مغلو له لوري کاغذي پیسو ته زیات انتشار ورکړل شو.

که چیرته د پیسو د نشر د اصل په باره کي بحث وکړو ، پایله تر لاسه کیژي په مختلفو هیوادونو کي اړوند اصول متفاوته بڼه لري ،بناءً په بیلابیلو هیوداونو کي د پیسو نشر کیدل د دوو اصولو له مخي مطالعه کولای شو.

الف: د ټولني د اړتیاؤ اصل

ب: د بانکي اصولو له مخي د پیسو د نشر اصل

الـف- د ټولنـي د اړتیاؤ اصل: دا د بانکنوټ د نشر له هغه اصل څخه عبارت دی چي پیسـي د ټولني داړتیاو د منبع او اساس په توګه پیژني . دغه اصل د لومړی ځل لپاره په فرانسه کي منځته راغي ، په دي وخت کي د فرانسي بانکونه په دي باوري شـول، چي په کار نه ده د پیسـو د نشر لپاره د هغوی پشتوانه ضروري و ګڼل شي ځکه دغه پیښه ممکن د دي لامل شی چي د اقتصادي او ټولنیز رشد لپاره دلازیمي لګښتونو اړین کیدل را منځته کړي پداسي حال کي چي د پشتیوانې په توګه پولي اصل د انګلستان له لوري تایید شو. دغي پیښي دا مفکوره ایجاد کړه چي پیسي باید په هغه اندزه نشر شي چي له خپلي پشـتوانې سره متناسبي وي تر څو له انفلاسیوني شرایطو څخه مخنیوي وشي ځکه د پیسو د انتشار په ترڅ کي د کنترول نه شتون انفلاسیون ته لاره هواروي .

له همدي کبله په لومړی پړاو کي د(Dufrance) په نامه د فرانسي د مرکزي بانک له لوري پیسـي نشر شـوي او په دوهم پړاو کي د پشتوانې له اصل څخه استفاده وشوه او په دي توګه په هغه ځای کي د پیسـو ۷۵٪ او وروسـته ۲۵٪ پشتوانه قانوني اعلان شوه . له بله لوري د انګلستان دولت ۱۰۰٪ پشتیوانه وړاندي کړه له همدي کبله په ۱۸۸۴ ام کال کي د پیل یا (Plat) د طرحه شـوي قانون د طرفدارانو له لوری د سـخت فشـار له کبله د پیل قانون تصویب شو. د دي قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطابق هر هیواد اړ دی چې د ځواکمني پشـتواني د درلودلو په ترڅ کي پیسـې نشر کړي. دغه قانون د۱۸۸۴ ام کال د جنوري په میاشـت کي د انګلسـتان د بهرنیو چارو د وزیر (رابرټ پیل) په نوښـت د هغه هیواد مجلس ته وړاندي او تصویب شو چې تر اوسه پوري د هغه په نامه یادیژي خو کومي پیښي چې له هغه وروسته منځته راغلي د یادشوي قانون نیمګړتیاوي یې په ګوته کړي او د انګلستان دولت په ناچاره توګه له دې اصل څخه پشا شو. سره لدې چې د پشتواني دغه اصل د پیسـو دمحوري اصل په توګه منل شـوي خو له دغه اصل څخه د تیښـتي یا پشـا کیدلو دوه عوامل خورا موثر ول.

۱. صنعتي انقلاب او لدې انقلاب څخه د ګټې اخیستنی په موخه د لګښتونو زیاتوالی
۲. د فرانسي او انګلستان تر منځ د جنګ پیل کیدل.

۱. د پیسو دنشر بانکي اصل: د پیسو د بانکي اصل په برخه کي یادونه کیږي، هغه هیوادونه چې په مرکزي بانکونو کي یو مقدار طلا د تضمین په توګه ږدي او له هغه وروسـته د پیسـو په نشر باندي پیل کوي. د طلا دغه مقدمه په هیواد کي د اقتصادي فعالیتونو نماینده ګي هم کوي چې د ناخالص اجتماعي تولید په نامه یادیژي. له دغو اقتصادي فعالیتونو څخه وروسته depreciation یا فرسایشات، مزد او معاشات وضع کیږي چې په پایله کی یې خالص اجتماعي تولید پاتي کیږي چـې د مقـدرا او میچې له مخی یې دولت پیسـې نشر کوي. دا چې مرکـزي بانک د ورته بهیر د کنترول دنده په غاړه لري نو له همدي امله د بانکي اصل په نامه یادیږي .

د پیسو دندې :

د دې لپـاره چې د پیسـو دندې پـه غوره توګه درک کړو ،غوره ده چې پیسـې د هغوی د دندو له نقطه نظره تعریف کړو: هغه وسـیله چې د تبادلې او یا اقتصادی ارزښـت د سنجش په توګه استعمالیږي د پیسو په نامه یادیژي.

د پیسو له دغه پورتني تعریف څخه په ډاګه کیږي چې پیسې لاندي دندې تر سره کوي:

۱. د تبادلې د دندې په توګه د پیسو اهمیت:
۲. د سنجش او ارزښت معیار
۳. د پرداخت وسیله
۴. د زخیره کولو وړتیا.

۱. د تبادلې د دندي په توګه د پیسو اهمیت:

پـه تبادله کی شـته سـتونزو ته په کتني سره د پیسـو دغـه دنده په توکـو او خدمتونو کي څرګندیـږي. تبادله پـه خپل ذات کي څو ډولونه لري چې دتوکو مسـتقیمه تبادله یا مبادله له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو څخه پرته تر سره کیږي او غیرمستقیمه هغه یې دتوکي په مقابل کي دتوکي تبادلې ته ویل کیږي خو د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي. په خالصه تبادله کي پیسې د ارزښت د سنجولو د معیار په توګه نه واردیږي بلکي په خالصه تبادله کي چې کومه ستونزه منځته راځي دا ده چې د تبادلې لپاره ارایه کیږي.

فعلاً په پرمختللیو اقتصادونو کي خالصه تبادله لږ تر سترګو کیږي خو غیر مستقیمه تبادله متداول حالت لري البته لدې کبله چې په غیر مستقیمه تبادله کي د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي.

کله چې له پیسو څخه د توکو د تبادلې د وسیلې په توګه کار اخیستل کیږی، تبادله په دوو ډولونو ویشل کیږي، په لومړی سر کي توکي په پیسو باندی بدلیږی او له هغه وروسته پیسې په نورو توکو باندي بدلیژي. د توکو پیر او پلور په تبادلوي اقتصادکي د مستقیمې تبادلې د ځای ناستي حیثیت لري. کوم شخص چې تر خپلې اړتیا زیاتي پیسې مبادله کړي نو بیا هم پیسې په توکیو(اشیاو) باندي مبادله کوي، که هغه وغواړي اخستل شوي توکي په پیسو باندي مبادله کړي، اصلاً شیان د خپل خرید له قیمت سره تبادله کیږي او دغه خرید د اړتیا وړ نورو شیانو د لاسته راوړلو لپاره کارول کیږي. پیسې په خپل دغه نقش کي د تولید عواملو ، شیانو او خدمتونو تحرک ته چټکتیا ورکوي او اقتصادي رشد ګړندی کوي.

۲- د ارزښت د معیار په توګه د پیسو دنده:

د ارزښت د معیار په توګه کولای شو پیسې په هر معیار باندي اندازه ګیري او مقایسه کړو. له پیسو څخه د اقتصادي ارزښتونو د مقایسې په توګه استفاده کیږي. لکه له متر څخه چې د اوږدوالي او له کیلو ګرام څخه د وزن د اندازه ګیري په برخه کي استفاده کیږي. په تبادله کي دنورو توکو د لاسته راوړلو لپاره د توکو ظرفیت د مصرف اقتصادي ارزښت دی. دغه ارزښتونه په اقتصاد کی د قیمت په واسطه بیانیږي. د ارزښت د معیار په حیث له پیسو څخه د ګټې اخستلو په واسطه د مختلفو توکیو تر منځ اړیکه مشخص کیږي.

د اندازه ګیري د ټولو معیارونو په خلاف د اقتصادي ارزښتونو د اندازه ګیري دغه معیار یعني پیسې د نیمګړتیاؤ لرونکي دي، د مثال په توګه که چیرته د اوږدوالی معیار په نظر کي ونیسو، د یوه متر اندازه په ټولو ځایونو کي سره ورته او ثابته ده، په داسي حال کي چې پیسې همیشه له قیمتونو سره اړیکه لري او قیمتونه تل نوساني حالت لري او اندازه ګیریي یې ثابته نه پاتې کیږي. د معیار په مقدرا کي دغه عدم ثبات د دې لامل ګرځي چې پیسې په بشپړه توګه نشي کولای د اقتصادي ارزښت د معیار په صفت خپله دنده اجرا کړي.

۳- د پرداختونو دمعیار په توګه د پیسو دنده:

د پرداختونو د معیار په توګه د پیسو اقتصادي نقش د توکو او خدمتونو د مبادلی د وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په توګه د پیسو له دندي سره نږدې اړیکي لري. نه یوازې شیان او خدمتونه د پیسو په مقابل کی مبادله کیږي بلکي د تعهد په مقابل کي د پیسو پرداخت په راتلونکی کي رد او بدل کیږي. کله چې یو کس توکي اوخدمتونه پیري، په راتلونکي کي د توکو اوخدمتونو په مقابل کي پلورونکي ته د توکو او خدمتونو پولي ارزښت واپس یا ادا کوي. د نویو اقتصادي ټولنو د خواصو له ډلې څخه د افرادو له لوري افرادو ته د معینو قرضونو ورکول تر ټولو څرګند خصوصیت دي. بانکي حسابونه، د شرکت د قرضدارانو حساب، د خصوصي او دولتي برخو د قرضې اوراق او ټول قرضونه له تعهد او ژمني سره سپارل کیږي. ټول دغه ډول قروض د پیسو په واسطه بیان او تعریف شي.

نه یوازې دا چې پیسې په خپل واقیعت کي د ارزښت د معیار په توګه د نیمګړتیاؤ لرونکي دي ، بلکي د پرداخت د معیار په صفت هم بشپړتیا نلري. دغه نیمګړتیا د دې لامل ګرځي چې قرض اخیستونکي او قرض ورکوونکي ته ډېرې ستونزې را مخ ته کړي ، دمثال په توګه: که نن ورځ له یوه نفر څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کړو او ژمنه وکړو چې پنځه کاله وروسته به دغه قرضه بیرته ادا کوو، د قرضو د بیرته ورکولو لپاره د هغه ژمنه ثابته پاتي کیږي. که چیرته د پیسو درانیولو قدرت زیات کړی وي، قرض ورکوونکي په غیر عادلانه توګه سود مند کیږي، که چیرته د پیسو د اخیستلو قدرت کم شوی وي ، تادیه کوونکی په غیر عادلانه توګه د اخیستلو کم قدرت قرضدار ته ورکوي چې دغه پیښه په واقیعت کي د پیسو یو ډول نیمګړتیا په ډاګه کوي.

یو شمیر اقتصاد پوهان وړاندیز کوي چې د پرداخت د معیار په صفت پیسې باید د زیات انحطاف لرونکي وي. که چیرته دغه وړاندیز و منل شي ، قرضدار ته بایده دې چې قرض ورکوونکي ته د قرض ورکولو په ترڅ کي د رانیولو هغه قدرت اداکړي چې د قرض اخیستلو په وخت کي یې تر ي تر لاسه کړی وو ، که څه هم پیسو خپلې فزیکي بڼې ته تغیر ورکړی وي.

۴- د رانیولو د قدرت د وسیلې په توګه د پیسو دنده:

کله چې پیسې د مبادلاتو د تر سره کولو په توګه کارول کیږي، هغه عمل چې پیسې یې تر سره کوي په دوو برخو ویشل شوی دی.

الف: په لومړی سر کي یو شی په پیسو اخیستل کیږي او له هغه وروسته تر لاسه شوي پیسې په نورو شیانو او خدمتونو کي ضرب کیږي یانې(یعنی) رانیول شوی توکي پلورل کیږي او له درکه یې په تر لاسه شویو پیسو باندي نور شیان اخستل کیږي نو ځکه خو ویلای شو چې د پیسو په واسطه مبادله په حقیقت کي له جنس په جنس تبادلې څخه عبارت دي. دغه معنا سمدلاسه استهلاکي توکي په بر کي نه نیسي.

ب: په تبادله کي ځنډ را منځته کیدی شي په دې معنا چې پیسې د خپلې خوښې تر وخت پوري ساتلي شي یا د پیسو په واسطه هغه توکي رانیولای شو چې ژر د خرابیدلو خاصیت نلري ، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو دغه حالت په حقیقت کي د پیسو د اخستلو د قدرت اجرا کیدل ګڼل کیږي.

۵- په بانکنوټ باندي د طلا د تبادلې معیار یا (Gold Specie Standard)

الف: په طلایې مسکوکاتو باندي بدلیدونکی بانکنوټ: دا ستنډرډ د دې ځرګندونه کوي چې په چلند کي اچول شوي بانکنوټونه په مستقیمه توګه په طلایې مسکوکاتو باندي د بدلیدلو وړتیا یا اعتبار لري. دغه ستنډرد تر ډیره وخته د اعتباري اسنادو لپاره یې په بازار کي زمینه مساعده کړي وه، خو د اعتباري قوي د نزول له کبله یانی(یعنی) له یوه لوري د طلا ساتلو ته د دولتونو د علاقمندي لرل او له بله لوري بانکونه په طلایې سکو باندي د بدلون په ترڅ کي د بانکنوټونو د څښتنانو له هجوم سره مخ کیږي چې په پایله کي یی د بانکونو طلایې زیرمي په ګړندۍ توګه کمیږي او ضربې ستونزي را منځته کوي . له همدي کبله دغه ستندرد خپل اهمیت او ګټورتوب له لاسه ورکړی او د یوه نوي ستنډرډ د منځته راتلو لپاره یې پلمه جوړه کړه تر څو په اقتصاد کي یو نوی حرکت را منځته شي.

ب: د طلا په میله باندي بدلیدونکي بانکنوټ (Standard Dilution Gold)

تر دغه پولي ستنډرډ لاندي موږ په عمومی توګه له پخواني ستنډرډ څخه د وتلو بهیر مطالعه کو. لاندي جمله دې تکمیل شي.

دا ستنډرد د دې ښودنه کوي چې د بانکونو د طلایې زیرمو له کموالی څخه د مخنیوي په موخه چې د پخوانی معیار له سترو نیمګړتیاؤ څخه شمیرل کیدې ، په هغه و ویشل شي تر څو له بانکونو څخه د بانکنوټونو د بدلېدو په واسطه طلا تر لاسه کړی.
هغه شمعه دان چې زیاتره له اووه کیلوګرامه طلا درلوده مخنیوی وکړ.
دغه ستندرد تر یوه وخته خپل کار تر سره کړیدی خو په دې نه دی توانېدلی چې د بانکونو د طلا د زیرمو له کموالي څخه مخنیوی وکړي.

ج-د سرو زرو اسعاري معیار یا (Gold Exchange Standard)

دغه ستنډرډ له دې کبله ظهور موندلی چې د بانکنوټ پخواني ستنډرډ په طلایې میلو باندي د بدلیدلو له کبله د طلایې زخایرو د کموالي د مخنیوي توان نه درلود نو له همدې کبله دغه ستنډرډ له داسي حرکاتو سره منځته راغي چې له کبله یې یو ډول پیسې په نورو هغو پیسو باندي بدلیدلای شوای چې په طلاباندي د بدلیدلو وړتیا لري. دغه سیستم په حقیقت کي په هندوستان کي د نقرې د پولي سیستم اقتباس ګڼل کیږي.

د-دطلایې اسعارو پولي سیستم، یا سیستم پولی طلا اسعاری

له دوهم نړیوال جنګ نه وروسته نړی د سترو مالي نهادونو د ایجاد شاهده ده او له همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیټې څخه وروسته یې د لومړی ځل لپاره واحد پولي سیستم تر لاسه کړ چې د نورو عواملو له کبله یې دوام ونکړ. د دوهمي نړیوالې جګړې فاتح هیوادونو له لومړی نړیوال جنګ نه ورسته د ایجاد شویو شرایطو دمخنیوي په موخه تصمیم ونیو تر څو مهار کوونکي تدابیر پکار واچوي ، له همدې کبله د ۱۹۴۵ ام کال د ډسمبر د میاشتي په ۲۷ امه نیټه د نړې ۲۹ هیوادونه د امریکا په (بریټن ووډز) کي سره کیناستل او له اوږدې مناقشې وروسته د امریکا له لوري د (وایټ) او د انګلستان له لوري د (د کنیز) طرحې ومنل شوي چې په پایله کي یې د پیسو د نړیوال وجهې صندوق یا I. M. F او I. B. R. D یا نړیوال بانک په څیر دوه ستر نړیوال سازمانونه تاسیس شول.

په دغه کانفرانس کي تر ټولو مهم ټکی دا و چې د لومړی ځل لپاره د پیسو د واحد نړیوال سیستم په پښو و دریده ، د دې سیستم اصلي میکانیزم دا و چې د امریکا ملګرو هیوادونو ژمنه وکړه تر څو د ۵۳ ډالرو په مقابل کي یو Once اونس طلا پرداخت کړي. دا په دې مانا(معنا) ده چې د نړی د طلایې زیرمو د کموالي د مخنیوي په موخه اسعار یا طلایې میلې چې په خپله په سرو زرو باندي د بدلیدلو وړتیالري، د پیسو د پشتوانې په توګه قبول شي. په زړه پوري ټکي پکي دا دي چې د ژمني په وخت کي امریکا یوازي د اتلس ملیارده ډالرو لپاره پشتوانه درلوده خو دغه هیواد د ۸۳ ملیارده ډالرو په نشر کولو لاس پوري کړ او په دې توګه یې د امریکا اقتصادي، سیاسي او ټولنیز سیاست له نړی سره مستولي کړ.

د اقتصاد په قاموسونو کي دغه حرکت د ډالري ډیپلومونو په نوم تثبیت شویدی، له هغه وروسته په ۱۹۷۰ ام کال کي د امریکا متحدو ایالاتو د ۱۵ ملیارده ډالرو په مقابل کي چې په سرزرو باندي بدلیدلای شوای، ۱۰۰ ملیارده نور ډالر نشر او بازار ته عرضه کړل چې په دې توګه په طلا باندي دبدلېدونکی یوه ډالر په مقابل کي یې ۷ ډالره نشر کړل.

اروپایې ټولني چې فرانسه یې په سر کي وه د جنرال (دوکول) په مشري له دغه سیستم څخه د وتلو هلي ځلي پیل کړي له همدې کبله په ۱۹۷۱ ام کال کي یې په سرو زرو باندي د زیرمه شویو ډالرو د تبدیلې غوښتنه طرحه او په همدې کال یې امریکا ته وړاندې کړه . امریکا د نړیوالي ژمني مطابق ورته چارې د تر سره کولو له درکه د طلایې زیرمو له سخت کمي سره مخ شوه له همدې کبله په ۱۹۷۳ ام کال کې دولت د ریچارډ زیکسن په مشري خپله نړیواله ژمنه بیرته واخیسته او په دې توګه د بریټن وډز پولي سیستم له ماتي سره مخ شو.

د دویم څپرکي دمطالبو لنډیز :

د دې څپرکي له مطالعې وروسته و پوهېدو چې کومو عواملو د پولي سیستمونو منځته راتلو ته لاره هواره کړه او د فلزاتو پیژندنې په اقتصادي برخو کی یې کوم بدلونونه را منځته کړل . همداشان و پوهیدو هغه بانکنوټونه چې نن ورځ زموږ په جیبونو کي دي، له لومړني حالت څخه یې څه ډول رشد او تکامل وکړ، په لومړی سر کي یې څه ډول فزیکی جوړښت درلود او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزي چې د فلزاتو له کشــف نه وړاندي د تبادلې په ســاحه کي موجودې وې د کوم اقتصادې میکانیز م په برکت له منځه ولاړې او له فلز څخه بانکنوټ یا کاغذي پیسو ته د تبدیلی په برخه کي کوم اساسي رول لري.

همدا شان د دې څپرکي په اوږدو کي له فزیکي لحاظه له پیسو او له همدې لارې په ټولنه کی دهغوی له مقدرا سره اشنا شوو.

په یوه ټولنه کي پیسې د دوو اصولو له مخي نشر کیږي چې یو یې د ټولني د اړتیاؤ له رفع کولو څخــه عبــارت دی او بل یې بانکي اصل دی چې دغه اصل د یوه تضمین له مخي دپیســو د نشر اجازه ورکولای شي. کله چې پیسې د خلکو خدمت ته وړاندي کیږي ، ځانګړي دندې تر سره کوي چــې دغــه دنــدې د ټولني اړتیاؤ ته د ځواب ویلو تر څنګ په ورته حال کي د خپل ارزښــت له مخي د معیار ټاکل او تثبیت هم ټاکل کیږي او هم د طلا په مقابل کي خپل ارزښت ټاکي چې په کوم مقدار طلا باندي بدلیدی شي.

پوښتني:

١.پــه پخــوا وختونو کي د کوم علــت له کبله له آلاتو او فلزي اوزارو څخه د پیســو په توګه ګټه اخستل کېده؟

٢.له ٨ پیړۍ څخه تر ١٧ پیړۍ پوري په کومو هیوادونو کي کاغذې پیسې مروجې وی؟

٣.پولي سیستم په څو دستو ویشل شویدی، هر یو یې واضیح کړئ؟

۴.د بانکنوټ د نشر د اصل ، د پشــتیوانې د اســاس او ټولنی د اړوند اړتیاؤ په برخه کي معلومات ورکړئ؟

۵.د پشتوانې له اصل څخه د تېښتې په برخه کي کوم عوامل موثر ول چې په انګلستان کې ترسره شول، نوم یې واخلی او واضیح یې کړئ؟

۶.پیسې کومي دندې تر سره کوي په لنډه توګه یې تشریح کړئ؟

٧.کوم ستندرد وه چې د نړیوالو سازمانونو د منځته راتګ لامل شو او کومو هیوادونو په دې برخه کی مهم رول درلود؟

٨.د پولي ستندردونو په برخه کي څه معلومات لری واضیح یې کړئ؟

٩.پولي سیستمونه واضیح کړئ؟

١٠.پولي سیستمونه له یو بل سره مقایسه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیسو ویش او د هغوی ارزښت

ټولیزه موخه:
د تکنالوژي له مخي د پیسو ویش او د پیسو د ارزش تثبیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وکړای شي چې:

۱. له تکنالوژي څخه د استفادې کولو ګټې او زیانونه په ګوته کړي.

۲. د انټرنیټ او کمپیوټر له لارې د پیسو ډولونه مطالعه کړې.

۳. د پیسو وېش توضیح کړي.

۴. د پیسو د رشد او تکامل مراحل تشریح کړي.

کاغذي پیسې :

کاغذ د لومړی ځل لپاره په دوهمه میلادې پیړۍ کي په چین کي اختراع شو خو په اروپا کي د پیړیو له تیریدلو وروسته د خلکو لاس ته ورسیدو. ویل کیږي چې د کاغذي پیسو په څیر پدیدې د کاغذ له اختراع څخه ډېر وړاندي رواج درلود. د اروپا په ابتدایي ټولنو کې له پوستکي څخه د ارزښت د نماینده په توګه کاراخیستل کیده. په ورته توګه له کاغذي پیسو څخه ګټه اخیستل تر میلاد د مخه په یونانیانو او روسانو کي دود و. په آتن کي مسي سکو رواج درلود چې تر فلزي سکو یې زیات ارزښت درلود، چین د کاغذ د مخترع په توګه د لومړی ځل لپاره لدې پدېدې څخه ګټه واخیسته. په دې برخه کي پولي مورخین عقیده لري چې کاغذي پیسې د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادې پیړۍ کي د فلزي پیسو د حمل او نقل په ستونزه باندي د برې موندلو په موخه را منځته شوي چې له اتمې پیړۍ څخه بیا تر نولسمي پیړۍ پوري له لنډو زماني فواصلو څخه پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چيناېې امپراطوريو او وروســته د مغلو له لوري منځته راغلی دي چې د چنګيز له لشــکر کشي سره يې زيات انتشــار وموند. د دې دورې په لومړيو کی په اروپا کي د لګښــتونو د پرداخت لپاره له يو ډول چرم څخه د بېلابېلو احکامو په توګه کار کول رواج شول.

د کاغذي پيسو سيستم په خپل وخت کې د سترو اختراعاتو له ډلې څخه ګڼل کېده ، آن تر دې چې په تبادلوي اقتصاد کې يې يو نوی حرکت را منځته کړ. د دې سيســتم ميکانيزم خورا ســاده و چې تر اوسه پوري په هماغه ډول په حرکت کي دی.

دا چې د څه لپاره دغه سيستم ايجاد شو، په دې اړه د دووټکيو يادونه کوو:

الف: د طلا دذخايرو د کموالي مخنيوی او د هغه اهميت.

ب: د لګښت صعودي سير او دهغه له کبله زياتو پيسو ته د ټولني د اړتيا زياتوالی.

په دې توګه بشر د خپلو اړتياؤ د لرې کولو په موخه کاغذي پيسې ايجاد کړي. دغه پيسې په سرو زرو بانــدي د بدلولو وړتيا نلري بلکي پخپله پخپل ذات کي سره تبادله کيدلای شي . نن ورځ د نړۍ ټولې پيسې دا خاصيت لرى .

که تاسو د خپل جيب پيسې وګورى د نوټ په سر باندي ليکل شوي جمله داسي ده چې:
«ددی سند لرونکی ته وعده ورکوی چه دغوشتنی په وخت کي .شل افغانۍ ورکړی»

دا جمله دا معنا لري د شــلو افغانيو نوټ يوازي په خپل ذات کي د تبادلې وړتيا لري او له اســمي ارزښــت سره په تړاو په نورو توکو باندي د تبادله کولو وړتيا نلري. په دې توګه که چيرته بانکنوټ لرونکی وغواړي په لاس کي شــته پيســې بانک ته يوسي او تبادله يې کړي هغه يوازي دومره کولای شي هماغه نوټ بيرته تر لاسه کړي.

د الکترونيکي پيسو منځته راتګ

د کاغذې پيسو د منځته راتلو په بهير کي وليدل شول چې يو لړ عواملو په مستقيمه توګه دې ته زمينه برابروله چې کاغذې پيسې منځته راشي، د الکترونيکي پيسو د منځته راتلو په برخه کي هم يوه مهم دليل ته اشــاره کولای شــو چې له صنعتي انقلاب څخه عبارت دی او تر ټولو مهمه موضوع يې د ســوداګرۍ له نړيوالتوب څخه عبارت دی چې په ترڅ کي يې له بانکي حســابې تيروتنــو څخه د مخنيوي او اقتصادي مثمريت په موخه الکترونيکي پيســې له لاندی ډولونو سره منځته راغلې:

۱. د قــرض ورکولــو کارت يــا Debit card: بدهــې کارت اعتباري کارت ته ورتــه کارت دی چې مشــتريانو ته د توکو د پير په وخت کي د هغوی له بانکي حســاب څخه په مســتقيمه توګه د الکترونيکي اســانتيا په مته د توکو د قيمت د ادا کولو وړتيا ورکوي. بدهې کارتونه په هغو ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کي د استفادې وړ دې چې تاجران په خپل حساب کي کریډیټ کارتونه قبلوي. نن ورځ د نغدو پیسو په پرتله له دې روش څخه زیاته استفاده کیږي د مثال په توګه کله چې تاسو له کوم پلورنځي څخه شیان اخلی ، خپل بدهي کارت یا ډبټ کارت د ماشین په واسطه مطالعه کوئ او خپل کارت د بانک د حساب په مرکز کي داخلوئ او بټن کیکاژئ، په دې صورت کي فوراً ستاسو له حساب څخه خریداري شوي مبالغ کمیژي.

۲. د ارزښــت د ذخیــرې کارتونه: دغه کارتونه د قرض ورکولــو او اعتبار له کارتونو سره ورته دي، یوازینی توپیر په کي دا دې چې د ارزښــت د زیرمه کولو کارتونه د ثابتو اســمي مبالغو د مقدار لرونکي دي .

د ارزښــت د زیرمه کولو په عادې کارتونو کي خریدارې مبالغ له وړاندې د ډالر په ډول مشــخص شوي وي چې لګوونکی (مصرف کوونکي) یې په راتلونکی کي په لګښت رسوي.

د ارزښــت د زیرمه کولو په کارتونو کي تر ټولو مجرب هغه هوشــیار یا شــارټ کارت دی چې د کمپیوټري جیب په توګه کولای شي د اړتیا په وخت کي د خپل بانک له بانکي حساب څخه لازیم رقم مصرف کړي.

هوشــیار کارتونه کولای شي د شــخصي کمپیوتر یا ځآنګړیو تلفونونو له لاري معاملات تر سره کړي. په دې وروستیو کي د ارزښت د زیرمه کولو داسي کارتونه هم معمول شوي دې چې له هیواد نه بهر د کمپیوتر د پروګرام له لاري په استرلیا، کانادا، چین، کالمبیا، دنمارک، فرانسه، ایتالیا، پرتکال، سنګاپور، هسپانیا، تایوان، انګلستان کي هم اړوند معاملات تر سره کړي.

له اړوند پروګرامونو څخه یو یې په لندن کي د موندکس شرکت له لوري ایجاد شــو چې خپل ازمایش یې د ۱۹۹۵ ام کال د انګلســتان د دروین په ســیمه کي پیل کړ. نه یوازي دا چې موندکس هوشیار کارتونه د مصرف کوونکي او پرچون پلور تر منځ د وجه د لیږد یا انتقال اسانتیا برابروي، بلکي دلګوونکی(مصرف کوونکو) او بانکونو ترمنځ هم ورته سهولت مهیا کوي.

۳. نغدې الکترونیکي پیســې: نغدې الکترونیکي پیســې د الکترونیکي پیســو یو ډول دی چې په انترنیټ کی د توکو او خدمتونو د اســتعمال لپــاره کارول کیږي. یو پیرودونکی کولای شي په هغو بانکونو کي چې له انټرنیټ سره وصل دي، د حســاب په پرانســتلو سره الکترونیکي پیســو ته لاره پیــدا کړي او هغه خپل ځان یا خپل حســاب ته انتقال کړي. که چیرته یو مشــتري له الکترونیکي پیسوسره د کوم شي د اخیستلو پریکړه وکړي او له هغو پلورنځیو سره اړیکه ونیسي چې له انترنیټ سره وصل وي او په مشخصه توګه د خریداري کلمه انتخاب کړي ، په پایله کي الکترونیکي پیسې په اتومات ډول د هغه شــخص له کمپیوتر څخه د ســوداګر او هټۍ وال کمپیوتر ته لیږدول کیږي او ســوداګر کولای شي انتقال شــوي وجه د اجناسو له انتقال نه مخکي د مشتري له بانکي حساب څخه تر لاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلومړي ځل لپاره نغدې الکترونيکي پيسي د هالنډ په يوه شرکت کي تر استفادې لاندي ونيول شوې او د ۱۹۹۵ ام کال د اکتوبر په مياشت کي يې اعلان وکړ چې ياد شوي شرکت کولای شي شخصې کمپيوټرونو ته نغدې الکترونيکي پيسې واستوي.

۴. الکترونيکي چکونه: دا چکونه د انټرنيټ استفاده کوونکو ته اجازه ورکوي چې د خپل حساب صورت په مستقيمه توګه د کاغذې چک له استولو پرته پرداخت کړي. په دې صورت کي چک په خپل شخصي کمپيوټر کي ليکل کيږي او بل کس ته استول کيږي چې په خپل نوبت سره بانکي حساب ته استول کيږي. که تر لاسه کوونکی بانک اعلان کړي چې الکترونيکي چکونه درست يا صحيح دي په دې حال کي د استوونکي له بانکي حساب څخه يو مبلغ د تر لا سه کوونکي حساب ته استول کيږي.

بانکداران په دې عقيده دې د الکترونيکي چکونو لګښت د کاغذې چکونو په پرتله ۳/۱ ځله اقتصادي دي. دغې فايدې ته چې په پايله کي يې د لګښتونو کموالی ترلاسه کيږي د زياتو شرکتونو له لوری ترجيح ورکول کيږي.

الکترونيکي معاملات او په سوداګرۍ کې د هغوی ګټې:

د دې لپآره چې د الکروتونيک په مفهوم باندي و پوهيږو ، غوره ده له تخنيک څخه د استفادې په تړاو د تجارت مطالعه وکړو. په ۱۹ مه پيړۍ کي کولای شو له تخنيک سره په تړاو د تجارت ارزيابې وکړو چې په دې پړاو کي په بشپړه توګه د بيل شکل لرونکی دي. دغه خصلت کولای شو د توليد د ماهيت له مخې په ښه توګه مطالعه کړو ځکه په اقتصاد کي له توليد څخه موخه د ګټې لاسته راوړل دي . د دې موخې لپاره په تجارت کي له پرمختللې تخنيک څخه استفاده کيږي تر څو په خورا کم لګښت سره زيات مفاد تر لاسه شي او په ورته وخت کي د وخت له ضايع کيدلو څخه مخنيوی وشي. د تجارت په ډګر کي د معاملاتو لپاره له کمپيوټر او انټرنيټ څخه استفاده کول لاندې ګټې لري.

۱- امنيت: د اچې له لومړي سر نه د بشر په تاريخ کي د پيسو ليږد را ليږد تر ټولو مهمه ستونزه جوړوي چې امنيتې وضع ا وداسي نوری ستونزی له ځانه سره درلودی چې د تخنيک او علمي پيشرفت له کبله د پيسو د انتقال يا ليږد اسانتيا مساعده شوه چې تر ټولو مهمه وسيله يې له کمپيوټر او انټرنيټ څخه عبارت دي.

۲- سرعت: په دې برخه کي زموږ موخه په ګړندۍ توګه د تجارتي معاملاتو تر سره کولو څخه عبارت دي ځکه په خورا کم وخت کې له انترنيټ څخه د استفادې له کبله زيات تجارتي معاملات تر سره کيدی شي چې د تجارت دغه ډول نن ورځ نړيوال شکل غوره کړيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- آســانتیا او سادگي: کولای شــو دغه ډول ګټې د ورځني تجارت په ساحه کې مطالعه کړو یانې (یعني) له کمپیوتر، انټرنیټ او پرمختللو وســایلو څخه ګټې اخیســتلو په لړ کې په کم وخت کي شــیان او توکی و لیږدولای شــو او په آسانۍ سره د هغوی معادل قیمتونه تادیه کړو. د څو کسانو په ځای کولای شــو د یوه ماشــین په واســطه زیات کار په موثره اندازه تر سره کړي چې دا پخپله د ســادګۍ او اســانتیا ښرګندوونکي ده. د یوه بټن په کیکاږلو سره د نړۍ په هر ګوټ کي خپل مورد نظر توکي تر لاسه کړو.

۴- کم لګښت: د اجناسو د تبادلې په برخه کي د کمپیوتر او انترنیت له تخنیک څخه د استفاده کولو په ترڅ کي یوازي برق په مصرف رســیږي نور کوم جنسي او پولي مخارج نه واقع کیږي، نوپه دې اســاس د جنس او پیســو د ارزښــت په برخه کي کوم تغیر نه واقع کیږي او نه کوم کاغذ مصرفیږي او نه یې د لېږد لپاره کومو لګښتونو ته اړتیا لیدله کیږي ، په ورته توګه د وخت له ضایع کیدلو څخه مخنیوی هم د یادوني وړ ګڼل کیږي.

۱. د انســاني تیروتنو کموالی: له ورته سیســتم څخه یوه موخه په پولي محاسباتو کي د تیروتنو له کموالي څخه عبارت ده چې د معاملاتي جنس په برخه کي د هغه معین ادرس او مدرک ټاکي چې د سرګردانۍ لامل نه ګرځي ، نو په دې اساس له کمپیوتر او تخنیک څخه د ګټې اخیستنی په لړ کې د راکړې ورکړې په ټول بهیر کي کومه خطا یا تیر وتنه نه واقع کیږي حتی که چیرته کومه غلطي واقع هم شي په خورا لنډ وخت کي موندل کیدی شي.

۲. د مدیریــت غــوراوی یا موثریت : د مدیریت له بهبود څخــه موخه دا ده چې له کمپیوتر او انټرنیټ څخه د اســتفادې کولو په ترڅ کي کولای شــو یو غوره مدیریت منځته راوړو او د تخطې په ترڅ کي له لنډ ځنډ نه وروسته مسؤل مدیر ته اطلاع ورکړه شي . له دغه تخنیک څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی د شایســته ســالاري اصل مراعات کیږي او یوه ســالمه او شفافه رهبري منځته راځي.

۳. لــه پیرودونکــو سره غوره اړیکي : لــه کمپیوتر او انټرنیټ څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی کولای شــو له مشتریانو یا پیرودونکو سره غوره متقابلې اړیکي قایمې کړو. داچې د ورته وسایلو د استعمال په درشل کی کارونه په ګړندۍ توګه تر سره کیږي، نو ددې لپاره کافي وخت موندل کیږي تر څو ورته اړیکې وســاتلای شــو چــې د ورته اقتصادي اړیکو په ترڅ کــې دمفاد زیاتوالی تحقق مومي.

د پیسو ارزښت :

د دې لپاره چې د پیسو په ارزښت باندی بحث وکړو ښه به وي تر یوه ځایه پخپله د ارزښت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

باره کي خبري وکړو او وروسته د هغو عواملو په اړه بحث او څېړنه وکړو چې د پیسو په مفهوم کي نغښتل شوی دي.

پوهیژو چې په یوه جنس کي د رانیولو د قدرت شتون د ارزښت څرګندونه کوي. د ارزښت د لرلو په ترڅ کي یو جنس د تبادلې وړتیا تر لاسه کوي . څنګه چې امتعه پخپله د اقتصادي خواصو لرونکې ده یانې(یعنی) پخپله په یوه بل جنس باندي د بدلولو وړتیا لري، او د انسان ځیني اړتیاوي پوره کولای شي ، نو سوال مطرح کیږي چې په پیسو کې دغه خواص موندل کیږي او کنه؟، په ځواب کی ویلای شو چې له کوم قید او شرط پرته په پیسو کي دغه ډول خاصیت شتون لري او په واسطه یې توکي اخیستل کېدی شي، نو په دې اساس په لومړی سر کې ویلای شو چې پیسې په خپل ذات کي یو ډول شی او د ارزښت لرونکې دي.

د پیسو د ارزښت تثبیت او د هغې د عمل کرد ډول د پولی سیاستونو له مهمو مسایلو څخه ګڼل کیږي او کولای شو ارزښت یې د پیسو د داخلي او خارجې ارزښت له مخي تر مطالعې لاندي ونیسو. په بیلابیلو حالاتو کي د پیسو ارزښت بیاهم متنوعه یا نامساوي دي چې موږ یې د هر یوه په برخه کي لږ ډیر بحث کوو، خو د مقدار او عرضې له مخي د پیسو دوه ډوله ارزښتونه تر مطالعې لاندي نیول کیږي چې په لاندي ډول دي: دپیسو داخلی ارزښت او د پیسو بهرنی ارزښت چې په خپل نوبت سره دغه ارزښتونه په نورو ارزښتونو باندي ویشي:

۱. د پیسو اسمي ارزښت

۲. د پیسو حقیقي ارزښت

۳. د پیسو ذاتي ارزښت

۴. د پیسو اعتباري ارزښت

۵. د پیسو داخلي ارزښت

۶. د پیسو بهرنی ارزښت

۱. د پیسو اسمي ارزښت: دا له هغه ارزښت څخه عبارت دی چې د پیسو د نوم بیانوونکي دی لکه ۱۰-۲۰-۳۰ افغانۍ چې د طلا د مقدار څرګندونه کوي او پیسو ته د مقابل جنس په وړاندي د تبادلې وړتیا یا ځواک ورکوي.

۲. د پیسو حقیقي ارزښت: دا له هغه ارزښت څخه عبارت دی چې د پیسو د جذب د قدرت څرګندونه کوي یانې(یعنی) په هره اندازه چې د جنس په مقابل کی د پیسو د جذب قدرت زیات وي، په هماغه اندازه د لوړ حقیقې ارزښت لرونکي دي چې د پیسو د دغه حقیقي ارزښت کموالی او زیاتوالي د یوه هېواد د تادیاتو په بیلانس پوري اړه لري. د یوه هېواد د تادیاتو له بیلانس څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد د هغه هیواد د صادراتو او وارداتو مطالعه ده او په هره اندازه چې د یوه هیواد واردات زیات وي په هماغه اندازه یې د شیانو او خدمتونو په مقابل کي د پیسو د جذب قدرت زیات وي.

۳. د پیسو ذاتي ارزښت: د اله هغه ارزښت څخه عبارت دی چې له پیسو څخه د انکار په ترڅ کي هم خپل ساتل کیدی شي چې دغه پیښه د ذاتي ارزښت څرګندونه کوي او په توکو باندي د تبادلې وړتیا لري.

۴. د پیسو اعتباري ارزښت : اعتباري ارزښت له هغه ارزښت څخه عبارت دي چې پیسې یې د یوې معیني ساحې په حدودو کي لري. دغه حقیقت د دولت د شتون نمایندګي کوي چې د اړتیا په ترڅ کي د نورو هیوادونو په اسعارو باندي هم تبادله کیدی شي.

۵. داخلی ارزښت : د پیسو داخلي ارزښت کولای شو له دوو لوریو تر مطالعې لاندي ونیسو.

الف: د عرضه شویو پیسو مجموعه
ب: دتوکو مجموعی مقدار.

د ورته ارزښت د تثبیت په برخه کي مجبوریو د ټولو توکو د مقدار په مقابل کي د ټولو پیسو مقدار وضع کړو او له هغه څخه د پیسو د ارزښت څرنګوالی استخراج کړو. دا پیښه په ډاګه کوي چې د پیسو د داخلي ارز شت د تثبیت په برخه کي یوازي د پیسو مجموعي مقدار نشي کولای موږ ته قناعت راکړي ، ځکه دا د توکو د مجموعي مقدار څرنګوالی دی چې د پیسو د ټول ټال مقدار په وړاندي د خپل ځان ارزښت جوړوي

ټول ټال قاعده دا ده چې د پیسو ارزښت له قیمت سره معکوساً متناسب دي یانې(یعنې) که چیرته د پیسو ارزښت زیاتوالی ومومي، قیمتونه کښته کیږي او بر عکس که چیرته د پیسو ارزښت نزول وکړي ، د توکو قیمتونه لوړوالی مومي.

که چیرته ټول ټال مقدار په m د دوران سرعت په v د قیمتونو سطحه په p او د توکو مقدار په t سره قبول کړو، په دې ترڅ کي د قیمتونو د نرخ یا سطح ساده فورمول تر لاسه کولای شو، پداسي ډول چې $m.v=pt$ و پیژنو چې m له $p.t/v$ سره مساوي کیږي . که چیرته و غواړو چې د قیمتونو د نرخ فورمول تر لاسه کړو، کولای شو له یاد شوي فورمول څخه یې په ساده توګه استخراج کړو چې له $p=m.v/t$ څخه عبارت دی، دغه فورمول په حقیقت کي د پیسو دتیوري د اغاز فورمول دی چې وروسته په مفصله توګه ورباندي بحث کوو.

۶. د پیسو خارجې ارززښت: دغه ارزښت د داخلي ارزښت په خلاف دی چې پشتیوانه یکې مدنظر نه نیوله کیږي خو د پیسو د خارجي ارزښت په برخه کې پشتیوانه مدنظر نیول کیږي. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب هر ډول پیسې له خپله ځانه طلایې ارزښت لري چې د پولې سیاست په اصطلاح کې ورته (اسمي ارزښت) ویل کیږي .

د پیسو اسمي ارزښت له هغه اندازه سرو زرو څخه عبارت دی چې یو هیواد یې د خپلې اقتصادي وړتیا او ځواک له مخي د پیسو په نړیوال وجهې صندوق یا I. M. F کې ثبت کوي.. د پسو طلایې تعریف په لاندي ډول دي.

د پیسو طلایې تعریف له هغه مقدرا طلا څخه عبارت دی چې په I. M. F کی ثبت شوي وي. په پورته بحث کې و ویل شول چې هر هیواد د خپلو اقتصادي سیاستونو او ځواک له مخي د خپلو پیسو ارزښت د ځانګړو موخو د لاسته راوړلو په موخه د طلا د مقدار په واسطه تثبیت کوي.

د نړۍ تر ټولو ارزښتمني پیسې ډالر دي یانې(یعنې) چې د یوه واحد طلایې تعریف یې ۰،۸۸۸۶۷۱ ګرام سره زر دي چې د افغاني پیسو په مقابل کې د ۰،۰۰۰۲۲۲ ګرامه طلایې تعریف لرونکي دي.

د تادیاتو بیلانس هم د پیسو د خارجې ارزښت په برخه کې قوي تاثیرات لري. که چیرته د تادیاتو بیلانس مثبت شکل ولري ، دا معنا پیاده کوی چې هیواد ته زیاته طلا او بهرنی اسعار د ننه شویدي او د هغوی په واسطه دپیسو داخلي ارزښت تقویه شویدی او بر عکس دهغې دا معنا ورکوی چې ګواکې له هیواد نه په زیاته پیمانه سره زر او باندني اسعار وتلی دي او یا کیدی شي دغه حالت پآنګې اچوني ته د زمینې برابریدلو په معنا واخیستله شي.

۳-۵ د پیسو د مقدار له مخې د هغوی د ارزښت د تثبیت میتود.

لکه مخکې چې هم ورنه یادونه وشوه چې m.v=pt دی،چې په دې ځای کې m د پیسو له مقدرا sv پیسو د دوران له سرعت، p د تولید شویو شیانو له قیمت او T د شیانو له مقدرا څخه عبارت دي. که و غواړو د M له مخې د پیسو ارزښت تثبیت کړو، د پیسو د دوران د ثبات په ترځ کې لرلای شو چې M=P.T همدا شان پایله تر لاسه کوو چې ارزښتونه او قیمتونه یو له بل سره معکوساً متناسب دي .
د ریاضې له مخې کولای شو دغه موضوع په لاندي ډول ولیکو.
P=M/T د دې لپاره چې پوه شو V=T/M.

د دې لپاره چې قېمتونه او ارزښتونه یو تر بله معکوسه اړیکه لري ، نو اوس که چیرته د پیسو ټول ټال مقدرا یعني M د Mo په اندازه زیاتوالی وکړي د پیسو په مقدار کې د ارزښت کوم ډول بدلون منځته راځي ، وګورئ چې د د ریاضې له مخې څه ډول تصور کیږي.

To/Mo=V۰............ . ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲........Vt=To/Mo+ M

که چیرته له دوهم فرمول څخه لمړنی فرمول تفریق کړو لرلای شو چې

V= Vt- Vo =To/Mo+ M –To/Mo=To-Mo-To(Mo+ M)/ Mo(Mo+ M)= کـه
(To*Mo-To*Mo-To* M/ Mo(Mo+ M

بناء لرلای شو چې (v = - To* M /Mo(Mo+ M ۳

د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

مثلاً: د پیسو مجموعي مقدار ۲۰۰ ملیارده او دهغوی په مقابل کي د شیانو مقدرا ۲۰۰ ملیارده دی، نو که چیرت، د پیسو مجموعي مقدرا د ۲۰ ملیارد په اندازه زیات شي ، د ارزښت بدلون به د فرمول مطابق په لاندي ډول وي:

(M +M۰)M / M۰ *V = -T۰

V -۲۰۰*۲۰~ ۲۰۰(۲۰۰+۲۰) = -۴۰۰۰~ ۴۴۰۰۰ او کـه وغـواړو فیصدۍ یې تر لاسـه کړو ، نو لرلای شو چې -۹. ۰۹٪

دپیسو له ارزښت سره په تړاو له پورتني مثال څخه د اپآیله تر لاسه کیږي چې د توکو په مورد کې د پیسو د دوران سرعت ۹. -۰۹٪- دی. د منفې حالت در لودل د دې ښودنه کوي چې د تولید شـویو توکو د دوران سرعت ۱۰۰٪ دی او -۹. ۰۹٪ د دې ښـودنه کوي چې د ۲۰۰ ملیارد افغانیو په مقدرا له ۱۰۰٪ تولید شـویو شـیانو څخه -۹. ۰۹٪ شـیانو ته دوران نشي ورکولای اویوازي ۲۰۰ ملیارده افغانۍ کولای شي ۰. ۹۱٪ تولید شویو شیانو ته دوران ورکړي.

نو نتیجه تر لاسـه کوو چې زموږ پیسـې دخارجې اسعارو په مقابل کي کم ارزښت لري او د خارجې اسعارو په مقابل کي د هغوی ښکته والی په بازار کي دقیمتونو د ودې څرګندونه کوي.

په دریم نمبر فرمول کي د پیسو د لیږوالي په ترڅ کي برعکس مطلب لیدل کیږي او مثبت حالت تر لاسه کیږي او ټول پورتني مطالب خپل ځانته معکوس شکل اختیاروي .

۳-۶ د پیسو د مقدار په اړه د پوهانو نظرونه:

د پیسو د مقدار تیوري: د پیسو د مقدار تیوري په لومړی سر کې د مرکانتلیستي مکتب د لاروي ،فرانسـوي پوه J. boden له لوري منځته راغله خو کلاسـیک امریکایې او انګلسي پوهان هر یو فیشر او دیویډ ریکاردو د پیسو د مقدار د تیوري اصلي بنسټ ایښودونکي ګڼل کیږي.

د ډیویـډ ریکارډو نظریات: ډیویډ ریکارډو د پیسـو د مقدرا د تیوري بنسـټ ایښـودونکی او د کلاسیک مکتب مشهور پوهان ګڼل کیږي. هغه عقیده درلوده چې پیسې باید سل فیصده د طلا پشتیوانه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه په عقیده پیسې یوازې د تبادلې وسیله دي او له دې پرته یې د پیسو بله دنده په رسمیت نه پیژندله ، د ریکارډو په آند د قیمتونو لوړوالی او ټیټوالی چې په مجموع کې د پیسو د مقدار د بدلون له امله منځته راځي یانې قیمتونه د پیسو د تغیر تابع دي. ریکاردو د لومړي ځل لپاره د M=P.T په ډول د پیسو د مقدار فرمول منځته راوړ او د همدې فرمول په مرسته یې وکړای شول د قیمتونو فرمول هم ترلاسه کړي یانې P= M/T . په دې صورت کې ریکاردو د قیمتونو دسطح د ثبات په موخه د پیسو د ټول ټال مقدرا په واسطه له نورو ټولو عواملو څخه صرف نظر وکړ او پورتنی فرمول یې د ټولو پوښتنو حل و باله چې پورتنی فرمول د نړیوال تجارت په ډګر کې د هیوادونو تر منځ هم صدق کوي . په دې ترتیب د هیواد په داخل کې د طلا د زیاتوالې په ترڅ کې د توکو په مقابل کې قیمتونه کمیږي او په نتیجه کې یې صادرات لوړیږي ، او بهرنیان په ارزانه توګه توکي تر لاسه کوي ، برعکس که چیرته په هیواد کې د توکو قېمتونه لوړ شي نو دغه پیښه واردات تشویق کوي او بهرنیان په لوړ نرخ سره په هېواد باندې توکي پلورلای شي. دغه پېښه تر هغه وخته زیاتوالی مومي تر څو چې صاردات ورو ، ورووصعودي سیر او واردات ورو ، ورو نزولی سیر خپل کړي تر څو د تعادل نقطه منځته راشي.

په دې توګه لیدل کیږي چې د وراداتو د زیاتوالی په ترڅ کې له بهرنیو هیوادو څخه هیواد ته زیات توکي راوړل کیږي او په پایله کې یې صادرات کمیږي او هیواد ته په کمه اندازه طلا وراديږي. دغه پیښه د دې لامل ګرزي تر څو د تعادل حالت له منځه ولاړ شي ، د عدم تعادل دغه حالت هغه وخت منځته راځي چې صادرات زیاتوالی وکړي او د صادراتو کموالی د تعادل تر نقطې پوري دوام کوي.

د فیشر نظریات (۱۸۷۰- ۱۹۴۷): امریکایې پوهان فیشر د (د پیسو د رانیولو قدرت) په نامه خپل کتاب کې د ریکاردو نظریات بشپړ کړل او هغه د پیسو د مقدار د تیوري د بشپړ فورمول د وړاندې کوونکي په صفت و پیژندل شو، خو تر دغه پوه د مخه د J. Stmill په نامه یوه بل فرانسوي عالم چې د ډیویډریکارډو له طرفدارانو او د سیاسي اقتصاد د اصولو په نامه دیوه کتاب لیکوال هم دی د (۱۸۰۶- ۱۸۷۳) تر منځ یې ژوند درلود د پیسو د مقدرا د تیوري په فرمول باندې یې کار کړیدی. Stmill عقیده درلوده چې د پیسو د ټول ټال مقدار تر څنګه د پیسو د دوران سرعت هم اساسي رول لري. د پیسو د دروان سرعت د اقتصادي او حقوقې واحدونو تر منځ د یو واحد پیسو د ګردش له دفعاتو څخه عبارت دی.

فیشر د استیمل له نظریاتو څخه په استفادې سره په دې باوري شو چې د پیسو له ټول ټال مقدرا سره په څنګ کې په فزیکی ډول د چیک په ډول دفتري یا تحریري پیسي هم د پیسو په ټول ټال مقدرا باندي تاثیر اچوي. نوموړی په دې عقیده شو چې دفتري پیسې د فزیکي پیسو په څیر د دوران د سرعت لرونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیشر د پیسو ټول ټال مقدار په M، د پیسو د دوران سرعت په V، د تحریري پیسو مقدار په $\acute{M}$ او د پیسو د دوران سرعت په $\acute{v}$ سره وښود چې په مجموع کي يې د پیسو د مقدرا د تیوري تر ټولو بشپړ فرمول منځته راوړ.

یعنی $MV+MV= P*T$ ۱

په دې ځای کي دوه نقطې خورا اهمیت لري

د پیسو د دوران سرعت ثابت فرض شویدی.

تحریري پیسې د حقیقې پیسو په اساس ایجاد کیږي. دفتري پیسې حقیقې پیسې دي. نو ویل کیږي چې تحریري پیسې او د پیسو د دوران د سرعت ثابت ساتل د پیسو د مقدار د تیوری د تفکر اساسي برخي دي . د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

فرضاً که د یوه هېواد تجارت د دوران له مخي ۵۰۰ افغانۍ‌وي او د ورته دوران د ساتلو په موخه د اړوند تجارت شرکت د ۵۰ میلیونه افغانیو په ساتلو باندي مجبور وي ، اوس د یاد شوي شرکت د تجارت د پیسو دوران دوه چنده یعنې ۱۰۰ میلیونه افغانۍ تثبیت کیږي. د پیسو د مقدار د تیوري د اصل له قبلولو سره ، باید د اړوند شرکت د تجارت د پیسو د دوران ساتلو په موخه ۱۰۰ میلیونه افغانۍ یانې ۱۰٪ قبولي شي ، لیدل کیږي چې د پیسو د دوران د سرعت د ثبات له ډاډ سره سره کله چې د تجارتي شرکت د پیسو دوران زیاتوالې وکړي، د ساتل شویو پیسو مقدار هم دوه چنده یانې له ۵۰ میلیون څخه ۱۰۰میلیونو ته زیاتوالی مومي. همدا شان لیدل کیږي چې د دفتري پیسو ټول ټال مقدار هم فرض شوی دی چې له حقیقې پیسو سره ۱۰۰٪ متناسب زیاتوالی کوي.

د پیسو د مقدرا تیوری هم د نورو هغو په څیر د پوهانو تر زیاتو نیوکو لاندې راغلي چې دغه نیوکې یا انتقادات په ځانګړې توګه د(البرت افتاؤن ،او ناګاروه) په نامه د دوو فرانسوي علماؤ له لوري مطرح شویدي.

د پیسو د مقدار په تیوري باندې نیوکې:

۱. د پیسو د مقدرا په تیوري باندي د افتالیون نیوکې له دوو لوریو مطرح شوېدي.

الف: کولای شو د پیسو مقدار د هغوی د جوړښت له مخې مطالعه کړو.
ب: هغه عوامل چې په خپلواکه توګه له وړاندي شوي فرمول څخه عمل کوي.

الف: افتالیون عقیده درلوده چې د دوران قبول شوي سرعت په ثابته توګه د پیسو دمقدار د تیوري له لوري غیر منطقي بریښي. دی ددغې نیوکي د ثبوت لپاره له پخواني مثال څخه یادونه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تجارتي دوران ۱۰۰٪ زیاتوالي وکړي ، نشــو کولای قناعت وکړو چې د پیســو سرعت هم د تجارتي دوران د زیاتوالي په څیر زیاتوالی کړیده. په پخواني مثال کي چې د پیسو د دوران سرعت ۱۰ فرض شــوی وو، د تجارتي دوران له زیاتوالي سره ممکن د پیســو د دوران سرعت د ۱۵ او یا ۱۹ عدد وښيې، له همدې کبله نشو کولای د فیشر له لوري د وړاندي شوي فرمول MV+MV=P*T په صحت باندي باور ولرو.

ب: د پیسو ټول ټال مقدار یانې حقیقي او دفتري پیسې کولای شي د پیسو د مقدار د تیوري په څیر عمل وکړي ، ځکه د دې نظر خلاف چې تصور یې کاوه، دفتري پیســې له فزیکي پیســو سره ۱۰۰ ٪ متناسبې دي، منځته راځي ، عمل کوي او دفتري پیسې کولای شي د فزیکي پیسو په پرتله زیاتوالی یا کموالی وکړي. دغه امر هم په ډاګه کوي چې د پیســو د مقدار ورکولو شــوي فرمول د کار وړ ندي.

د انتالیون له نظره مســتقل عوامل هم کولای شــی د پیســو د مقدار په وړاندي شوي فرمول باندي اثرات وغورځوي. د مثال په توګه د ځیني پدېدو اثرات کولایشی په لومړي پړاو کي قېمتونو ته بدلون ورکړي ، مثلاً د نرخونو د لوړوالي په ترڅ کي د پیسو د ټول ټال مقدار زیاتوالی ایجابیږي ، پــه ۱۳۵۷ ام ه ش، کال کــي زموږ په هیواد کي هم ورته پدېده منځته راغلي وه یانې په دې کال کې د جګړي د را منځته کیدلو له کبله د ښار اړیکي وشلیدې او قیمتونو لوړوالی وموند، دولت ددې لپاره چې د د قیمتونو د لوړوالي په تناســب د معاش د ســطح له نزول څخه مخنیوی وکړي ، په لومړی سر کي د نظامي منصوبینو معاشات لوړ کړل او وروسته یې د دولت د کارمندانو مزد او معاش ته زیاتوالی ورکړ. له مثال څخه په ډاګه کیږي چې په لومړی پړاو کي پرته لدې چې په لومړی پړاو کې پرته له هغه چې په جنګ کې ده پیســو په مجموعې کې ډیر توپیر راشي قیمتونه پــه جنک کي چې خپله یو ټولنیــزه پدیده ده بدلون یا توپیر نه منونکــی دي. او دقیم (نرخونو) دســطحې لوړوالی د دې باعث شــو چې د پیسو ټول ټال مقدار زیات شي. چې په پایله کې دپیسو د تیوری په اندازه برعکس نسبت راشي.

د ناګارو نظریات: ناګارو په خپلو نظریاتو کي د کینز نظریات خپل اساس ګرځولي او مخالفه عقیده لري چې بازار ته نشر شــوي ټولي پیســې سره اوړي، را اوړي او په مقابل کي یې تولیدات هم ورته لوبه کوي، بلکي په دې عقیده وه چې ټولي پیسې د دولت له لوري ساتل کیږي او یا زیرمه کیږي ، د مثال په توګه که چیرته د پیسو ټول ټال مقدار ۲۰۰ میلیونه فرض کړو، ۱۸۰ میلیونه یې بازار ته وړاندي کیږي او پاتي ۲۰ میلیونه یې زخیره کیږي، په مقابل کي یې توکي هم له ورته قانون څخه برخورداره دي له همدې کبله ناګارو د پایلې اصل ته رسیږي.

- کله چې د پیسو ټول ټال مقدار بدلون وکړي او د هغه متناسب د توکو ټول ټال مقدار هم بدلون وکړي، د قیمت په سطحه کي کوم بدلون نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

– که چیره د پیسو په ټول ټال مقدار کی زیاتوالی ولیدل شي ، زیات شوی مقدار بازارته نه وارديږي ، نو بیا هم د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه لیدل کیږي.

– د توکــو د بدلــون د ثبات او پیســو د ټول ټال مقدار د زیاتوالي پــه ترڅ کي د قیمتونو سطحه بدلون کولای شي.

ددریم څپرکی دمطالبو لنډیز :

د بانکنوټونــو تکامــل، له تکنالوژي او تخنیک څخه د تبادلې او تجارت په ډګر کي اســتفاده کول، د پیسو د دوران سرعت، له اقتصادي عواملو سره د هغوی تړاو، په دې اړه د علماؤ نظریات او داسي نور د ددې څپرکی له مهمو موضوعاتو څخه ګڼل کیږي.

همدا شان د څپرکي په اوږدو کي د ځیني مفاهیمو له مطالعې نه و پوهیدو چې په ټولنه کي د پیسو د مقدار زیاتوالی یا کموالي په نرخونو ، مزد او معاش باندي څه اغیز شیندي.

همدا شــان یادونه وشــوه چې د تکنالوژي په برخه کی د بشر لاســته راوړني خورا زیاتي او پراخي دي نو نه یوازي په خدماتو کی ترې استفاده شویده بلکي په اقتصادي ساحاتو کي هم ګټه تري اخیستل شویده.

د یوه بیل نظر په توګه مو مطالعه کړه، په هره اندازه چې د پیسو د دوران سرعت زیات وي په هماغه اندازه یې د جذب قدرت زیاتیږي او د سرمایې د جوړښــت ســبب ګرځي چې د سرمایې جوړښت په خپل سر په ټولنه کی د عرضې او تقاضا دزیاتوالي لامل ګرزي چې دغه اقتصادي عوامل د ټولني په اقتصادي ، اجتماعي او سیاسي ساحاتو باندي هر اړخیز تاثیرات لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم څپرکی پوښتني:

۱. څو ډوله الکترونیکي پیسې پیژنئ؟

۲. د پیسو د ارزښت د تثبیت په برخه کي څه معلومات لرئ، له اقتصادي لحاضه یې واضیح کړئ؟

۳. د پیسو د حجم په برخه کی څه معلومات لرئ؟

۴. که چیرته د پیسو مقدار زیاتوالی وکړي ، دفورمول له مخي یې په ټولنه کي د دوران سرعت تثبیت کړئ؟

۵. د پیسو د دوران د سرعت زیاتوالی او کموالی سره مقایسه کړئ؟

۶. د پیسو د داخلي او خارجې ارزښت په هکله معلومات ورکړئ؟

۷. د پیسو رسمي ارزښت بیان کړئ؟

۸. دپیسو حقیقې ارزښت واضیح کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم څپرکی

انفلاسیون او مالي با زارونه

ټولیزه موخه:
د انفلاسیون ماهیت او مفهوم او تعریف

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له محصلینو څخه هیله کیږي چې:

۱. انفلاسیون وپیژني
۲. د انفلاسیون ډولونه او په ټولنه کې د هغه مثبت او منفې تاثیرات توضیح کړای شي.
۳. په اقتصادې معاملاتو کې د انفلاسیون تاثیر و پیژني
۴. د انفلاسیون ډولونه واضیح کړای شي.

د ځلورم څپرکی په لومړیو کې غوره ده چې د انفلاسیون په اړه بحث وکړو او د معنا او مفهوم له مخې مطالعه شي. د مفهوم او معنا له مخې د انفلاسیون د مطالعې اصطلاح د قیمت او ارزښت له نقطه نظره د پوهانو له لوري د انفلاسیون د مطالعې مفهوم پیاده کوي په داسې حال کې چې ځیني نور پوهان انفلاسیون د هغه د ځواک او قدرت له دیدگاه څخه مطالعه کوي، په دې معنا چې انفلاسیون د اقتصادي توکو د قیمت د لوړوالي او پیسو د ارزشت د کموالي په توګه پیژندل کیږي.

لکه څنګه چې پوهېږو د قېمتونو لوړوالی د انفلاسیوني خصوصیاتو له ډلي څخه شمیرل کیږي، په عین حال کې غوره ده چې له یو لړ اقتصادي اصطلاحاتو څخه استقاده وشي چې له عرضې او تقاضا سره په تړاو د انفلاسیون واقعې معنا افاده کوي یانې که چیرته د تقاضا تر کچې زیاتي پیسې عرضه شي انفلاسیوني حالت منځته راځي.
انفلاسیون د مجموعي عرضې او تقاضا تر منځ د تناسب له داسې نشتوالي څخه عبارت دی چې د عرضې مقدار د هغې د تقاضا په پرتله زیات وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کــه چیرتــه د تعــادل دغه الغا د مجموعي تقاضا په نفع وي نو د پیســو د ارزښــت د کموالي او قیمتونو د لوړوالي ، بیکاري د زیاتوالي او داسي نورو په څیرد انفلاسیوني خصوصیات ایجادوي.
دا چې د انفلاســیون محل او مکان ولټوو چې پــه لومړی قدم کي په کومو محلاتو او ځایونو کي بــروز کوي او وروســته په څه ډول ټول اقتصاد په بر کې نیــسي ، دغه محلات او ځایونه د مالې بازارونو تر عنوان لاندي مطالعه کولای شــو ، ځکه انفلاســیوني حــرکات له همدې ځآی څخه پیل کیږي. مالې بازارونو په عمده توګه لنډمهاله ګټل کیږي ځکه دا ډول بازارونه د پیســو د ارزښــت د بدلون له مخي د نوســان په حالت کي دي. نو په دې اســاس دغه ډول بازارونه د ارزښــت له تبادلــې سره پــه تړاو له ۲۴ ســاعتونو څخه، تر ۳ میاشــتو پوري تعین شــویدي چې دغه تغیرات د مــزد او معاشــاتو په ســاحه ، د بودجې کسر او لنډ مهاله خریداري پــه بر کې نیسي چې په لږ وخت کي زیاتې ســتونزې منځته راوړی شي او د مالي بازارونو په واســطه له منځه وړل کیږي، او تولیدي موسســات د تولید له مخې تر زیات تاثیر لاندي راولي ، ځکه دغه موسســات همېشه له مستقیمې او غیر مستقیمې تبادلې سره سرو کار لري او د دغو تبادلاتو ارزښت همېشه د پیسو له مخېسنجول کیږي او په دې اساس د اقتصادي نوساناتو د بروز سبب ګر زي چې همدغه اقتصادي نوســانات د بودجې د کسر لامل هم ګرځي او د مزد او معاشــاتو په سطحه باندې مستقیم تاثیر لري ، حتي د افرادو د حقیقي او اسمي عاید د بدلون لامل ګرځیدی شي.
د پرانســوا پیرو په نامه فرانســوي عالم مالې بازارونه دا ډول تعریف کوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه پکښې د قېمتي او راقو په څېر د ځینې اقتصادي ارزښتونو په مقابل کي معامله کیږي.

د انفلاسیون دمخنیوي لاري چاري.

د انفلاسیون ضد سیاستونه په دریو برخو ویشل شویدي :

۱- پولي سیاستونه

۲- مالی سیاستونه

۳- مستقیم کنترول

۱. پولی سیاستونه : د دولت له لوري د بانکي سود د بیو د لوړوالي او د ازاد بازار د عملیاتو له لاري د پیســو د عرضې مهار کول او کنترول د انفلاســیون د مخنیوي غوره چاره ګڼل کیږي. لدې لاري د پیســو عرضه کموالی مومي . که چیرته دولت د قرضې د اوراقو په پلور باندي لاس پوري کــړي ، د تجــارتي بانکونو نغدې زیرمي کموالی مومي ،ځکه د تجــارتي بانکونو له لاري په تولیدې ســاحاتو کي کموالی راځي . که چیرته دولت د ازاد بازار د عملیاتو له لاري اوراق و پلوري ، دغه کړنــه هــم ورته اثرات په ځای پریږدي . د سرمایه ګذاري د ګټــې د نرخ د زیاتوالي له لارې هم د پیســو عرضه کمېدلای شي چې د ټولي تقاضا حد را کښــته کوي . د ګټې د نرخ زیاتوالی او د پیسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عرضې کموالی عملاً پولي تقاضا کموي خو د سرعت او میزان اثرات یې نه پیژندل کیږي.

په انګلسـتان کي له دوهم نړیوال جنګ نه وروسـته د پولې سیاستونو دوره تر ټاکلي موخې هم زیاته طولاني شـوه   او اړوند پولي سیاسـتونه په اوږده موده کي موفق شول . څنګه چې د پولې عرضې تغیرات نشي کولای له کافي سرعت او لنډ مهاله نوساناتو سره په اقتصاد کي عمل وکړي ، په دې اساس طولاني یا اوږده موده ورته مناسبه ده.

۲- مالي سیاستونه : که فرض کړو چې یوازی تقاضا زیاته شویده چې انفلاسیون یې منځته راوړي نو د تقاضا د کموالي په واسطه هم انفلاسیون مهارا و کنترول کولای شو. مجموعي تقاضا د دولتي تقاضا او خصوصي برخې له مخارجو څخه جوړې شـوې دي، شـدید انفلاسیون هغه مهال منځته راځي چې دولتي مخارج د پیسـو د ایجاد په واسـطه تامین شي نو په دې اسـاس ویل کیږي چې د دولت متعادله بودجه په دې برخه کي د دولت له غوره سیاسـتونو څخه شـمیرل کیږي. د دې فرضیـې لامـل دا دې چې په عمومي توګه د دولت د بودجې کسر د انفلاسـیون معنا ورکوي او د بودجې کسر د پیسو د عرضې په واسطه تامین کیږي.

دوهمه مسله دا دی چې په عمومي توګه د دولت مخارج غیر مولد دي او په بدل کي یې کوم عواید نه تر لاسه کیږي، مثلاً د نظامي مخارجو په مقابل کي کوم پولي درآمد نه تر لاسه کیږي، نو په دې اساس د قیمتونو زیاتوالي   د انفلاسیو قاصد ګڼل کیږي چې د د دفاعې لګښتونو په څیر د غیر مولده لګښـتونو د کموالي وړاندیز کوي. د ورته لګښـتونو زیاتوالي د قیمتونو د ثبات هلې ځلـې لـه خنډ سره مخ کوي خو له بله لوري د دولتي مخارجو کموالی هم نه شـونی کیږي ، په دې برسیره د زده کړې، روغتیایې پرمختګ او داسي نورو په څیر د دولت زیات مخارج په ورځني اقتصاد کي ضروري مخارج ګڼل کیږي.

په کلي توګه دولتي مخارج په ټولنه کي د اشتغال د حفظ په برخه کي خورا مهم رول لري. په دې برسیره د دولتي لګښتونو د کنترول تر څنګ ټولنیز او سیاسي مسایل هم په دې برخه کي مهم رول لري چې په دې توګه د مالیاتو زیاتوالی د مجموعي تقاضا د کموالي په برخه کي یوه مهمه وسیله ګڼل کیږي ، خو دولتي لګښت یوازي له مالیاتو څخه نشي تامین کیدی ، که چیرته د دولت اضافې مخارج د مالیاتو په واسطه تامین کیدی شی نو پکار دی چې دوو پوښتنو ته ځواب و ویل شي.

لومړی دا چې باید تر کومه بریده د خصوصي برخې لګښت او تر کومه بریده د خصوصي برخي پانګونه کموالی و مومي او د دې موخي لپاره له کوم روش او میتود څخه استفاده وشي.

پــه درآمد باندي مالیات وضع کول او په انتقــالي پرداختونو کي بدلون را منځته کول تر یوه حده د خود کار متعادل رول لوبولای شي ، د قیمت او مالیاتو د زیاتوالي په واسطه د درآمد لویه برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برداشت کيږي ، خو اتوماتیک متعادل په صنعتي اقتصاد کي د تقاضا د نوساناتو مقابله نشي کولای او نشي کولای اضافې تقاضا او د انفلاسیون مشکلات له منځه یوسي خو مسله بیا هم دومره ساده نه ده د نرخونو اومالیاتو زیاتوالی د کار او فعالیت انګیزه تر تاثیر لاندې راولي او په اوږده مهال کې د اقتصادي ودي نرخ کموي . د لګښت د کموالي لپاره کولای شو له غیر مستقیمو مالیاتو څخه هم اســتفاده وکړو. په شـیانو باندی د مالیاتو د وضع کولو په صورت کي ممکن د اقتصاد په یوه ځانګړي برخه کي هغه اضافې تقاضا محدوده کړل شي چې محدود کېدل یې اړین وي.

۳-د قیمت او درآمد د کنترول مستقیم سیاست:

کله چې مالي پولي سیاستونه و نکړای شي په موثره توګه د انفلاسیون مخنیوی وکړي ، ځیني دولتونه له ورته سیاستونو څخه استفاده دکوي .

د دې سیاســت لــه مخي دولــت موخه ټاکي چې پــه اقتصاد کي د مزد زیاتوالــی نشي کولای تر ګټه زیات شي، په دې اســاس د مزد کنټرول هم کولای شي د تولید د لګښــت د کنټرول له لاري د انفلاســیون له بدو اثراتو څخه مخنیوی وکــړي او د کارګرانو د مزد د کنټرول له لاري د توکو لپاره ثابت نرخ وساتي.

د انفلاسیون د منځته راتګ علتونه او ډولونه:

دا چې د پیســو د زیاتې عرضې له کبله د توکو د قیمتونو لوړوالی د انفلاسیون مفهوم افاده کوي ، نو په ټولنه کی د پیسو دزیاتوالي علتونه په لاندي ډول دي:

۱. په هېواد کې جګړه
۲. د تولید شویو توکیو به مورد کې د توکو د تقاضا زیاتوالی
۳. د غیر اقتصادي پانګونې منځته راوړل
۴. د تادیایو د بیلانس له منځه تلل
۵. د هیواد له پولو نه ها خوا د هیواد د اتباعو فعالیت
۶. د زخیري په توګه له خلکو سره د مبالغو باقي پاتې کیدل.

۱- دجګــړي له کبله دهیواد داقتصادي، ســیاسي اوټولنیزي اوضاع بدلون : دا چې جګړه پخپله په اقتصادي ، ســیاسي او ټولنیزه ســاحه کي یوه بده پدیده ګڼل کیږي چې په پآیله کي یې ټول ګټور نهادونه له منځه ځي او وضعیت په پشــېړه توګه ګډوډیږي او بلاخیره د دولت مصارف په هره برخه کي زیاتیږي او اقتصادي نهادونه یې په ټپه دریږي . د جګړي په ترځ کي دولت مجبوریږي چې د خپلو خســاراتو د جبران په موخه پیســې نشر کړي چې په پآیله کي یې قیمتونه لوړیږي او په ټولنه کي د انفلاســیون اثرات منځته راځي او کوم کســان چي ثابت عواید لري، له ورته اوضاع څخه متاثره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د تولید شوو توکو په وړاندي د هغوی د تقاضا زیاتوالی: دغه عوامل له دوو لارو په ټولنه کی د انفلاسیون لامل ګرځي . الف: د دولت د مصارفو د زیاتوالي له کبله چې د بودجې له کسر سره مخ کیدل او له همدې کبله د نویو پیسو نشر کیدلو ته اړیستل چې د دغو نشر شویو پیسو له کبله قیمتونه لوړیږي. له بله لوری د دولت د لګښتونو د لوړوالي له کبله هم په ټولنه کي زیاتې پیسې خورېږي او د پیسو د ارزښت د رالوېدلو لامل ګرځي چې په پایله کې یې انفلاسیون منځته راځي.

۳. په اقتصادي او غیر اقتصادي ساحاتو کي پانګه اچونه: په یوه ټولنه کي پانګونه په دوو ډولونو ترسره کیدلای شی چې یوه ته یې بشپړه او بل ته یې نیمګړی پآنګه اچونه ویل کیږي . بشپړ یا کامل شکل یې هغه دی چې د پانګونې له تر سره کولو وروسته له هغه مدرک څخه یو کټه او اقتصادي ګټې هم تر لاسه شي ، نیمګړي پانګونه هغه شکل ته ویل کیږي چې په استهلاکي ساحاتو کي تر سره شي چې د نوي تقاضا د را پورته کیدلو لامل ګرزي او په ټولنه کي د انفلاسیون اثرات را منځته کوي.

۴. د تادیاتو د بیلانس له منځه تلل: دتادیاتو له بیلانس څخه زموږ موخه په یوه هیواد کی د صادراتو او وارداتو تر منځ له تعادل یا انډول څخه عبارت ده. کله چې د صادراتواو وارداتو تر منځ توازن یا انډول له منځه ولاړ شي او د صادراتو په پرتله د هیواد د وراداتو کچه لوړه شي په دې ترڅ کي هیواد ته زیات اموال داخلیږي او د بهرنیو اسعارو په وړاندي کښته کیږي چې په ټولنه کي د انفلاسیون لامل ګرځي.

۵. مهاجرتونه د انفلاسیون د عواملو په توګه : یوه هیواد ته د مهاجرتونو کول هم دانفلاسیون له یو لړ عواملوڅخه ګڼل کیږي چې د هیواد امنیتې وضع او یا د اشتغال پدېده یا د کار نشتوالی یې مهم رول لري او یا پخپله د یوه هیواد اقتصادي وضع ده چې په ټولنه کي د مهاجرتونو لامل ګرځي. پخپله انسان د تولید او عاید ایجاد کر ګڼل کیږي کله چې هغوی له مهاجرت څخه را ستانه شي په څنګ کي ټولني ته یوه اندازه پیسې هم ورسره راځي او د دزیاتوپیسو د عرضې لامل ګرځي او په ټولنه کي د انفلاسیوني اثراتو د ایجاد لامل ګرزي.

۶. له خلکو سره اضافي پیسې: له دې جملې څخه موخه دا دی کله چې بانکي فعالیتونه په سمه توګه ترسره کیږي او د خلکو په زړونو کي د بانکونو په وړاندي یو تضمین شتون ونلري، زیات خلک خپلې پیسې له خپل ځان سره ساتي او په بانکونو کي یې نه جمع کوي. او یا د ا چې د زېرمه شویو پیسو په مقابل کی ګټه او جوایز ونلري چې دغه پیښه هم دقیمتونو د لوړوالي سبب ګرزي او د قیمتونو لوړوالی پخپله د یوه انفلاسیونی حالت ښودونکی دی.

د انفلاسیون ډولونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انفلا سیون ډولونه په لاندې ډول مطالعه کولای شو:

۱- د زیاتې تقاضا له کبله انفلاسیون یا (Excess Dumont Inflation):

که چېرته د قیمتونو صعود یا لوړوالی داسې وي چې مجموعي تقاضا ته په ګړندۍ توګه زیاتوالی ورکړي ، د تولید مقدار هم زیاتوالی مومي. د کامل استخدام په ترځ کې د تقاضا دغه ډول ګړندی زیاتوالی د انفلاسیون لامل ګرځي.

۲- مضمن انفلاسیون (chronic Inflation): دا هغه انفلالسیون ته ویل کیږي چې شدیداً عمیق وي او د حل لاره یې ستونزمنه وي.

۳-د تمام شـد قیمت له کبله د انفلاسـیون فشـارقیمت یا(Cost Push Inflation): د تولید د عواملولوړوالی چې پایله یې د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرزي.

۴- اعتباری انفلاسیون (Credit Inflation): دغه ډول انفلاسیون د بانکي سیستم یا نورو کریډیټي واحدونو له لوري د نامطلوب کریډیټ د زیاتوالی له کبله منځته راځي.

۵- خود افزا انفلاسـیون یا (Creeping Inflation): دغه ډول انفلاسیون پخپله بهراني انفلاسیون منځته راوړي او د انفلاسیون د سرعت د زیاتوالي لامل ګرځي

۶- د تقاضـا د فشـار لـه امله انفلاسـیون یـا (Demund push Inflation): عمـلا دغه ډول انفلاسـیون د تقاضا د فشـار او نورو عواملو د ثبات له نظره مطالعه کیږي . په دې ترځ کي یوازې په بازار باندي د تقاضا فشار مطرح دي.

۷- د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راغلی انفلاسیون (Murk-UP Price in Flation): دغه ډول انفلاسیون بازار ته د عرضه کېدونکو تولیداتو د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راځي.

۸- ازاد انفلاسیون (Open Inflation): دغه ډول انفلاسیون دا سي دی چې دولت په مستقیمه توګه د پانګونی د تشویق په موخه د یوه معین وخت لپاره څو فیصده انفلاسیوني نرخ قبول کړي

۹- مارپیچی انفلاسـیون یا (Cpiral in Flation): د سود او ربحې د لوړو نرخونو، مزد، معاشاتو او نورو ټولو عوایدو د زیاتوالي له کبله په متناوب ډول د توکو د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرځي.

انفلاسیون د هغه د سرعت له مخي: په دې برخه کي کولای شو درې ډوله انفلاسیونونه و پیژنو.

۱. مافوق انفلاسیون

۲. ګړندی انفلاسیون

۳. بطي یا ورو انفلاسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- مافوق انفلاسیون (Hyper Inflation):

لدې ډول انفلاسـیون څخه هغه مهال بحث کیږي چې د ارزښـتي تنزیل او قیمتونو د لوړوالي حـرکات د هغه د لوړې فیصدۍ له کبله سـنجش نکړای شي یانې د عایـد بدلون په داسي مرحله کي قرار ولري چې په بازار کی د پیسو ټول ټال مقدار ته هره لحظه د بدلون وړتیا ورکړای شي . د ۱۹۲۱-۱۹۲۳ کلونو تر منځ په المان کي د انفلاسـیون ډول د ورته ډوله انفلاسـیون له بیلګو څخه ګڼل کیږي . په دې کلونو کي په جرمني کي انفلاسـیون ځانته داسي حالت غوره کړ چې د ورته حجم پیسو په بدل کي یوه ډوډۍ تبادله کېدله ، ځیني وخت د ورته انفلاسیون نرخ تر زر فیصده هم لوړیږي .

۲- ګړندي انفلاسیون یا (Trot inflation):

له ګړندي انفلاسـیون څخه مقصد دا دی چې د انفلاسـین نرخ یې تر ۵٪ لوړ شي . دغه ډول انفلاسـیون د مهـار کېدلو یا کنترول کېدلو وړتیا لري. د ورته انفلاسـیون د مهـار کولو لپاره یو لړ حکومتـي تدابیـرو او اقداماتو تـه اړتیا لیدله کیږي، په داسي حال کي چې په مافوق انفلاسـیوني حالت کي د دولت له لوري د هغه د مخنیوي په اړه کوم اقدامات شوني ندي.

هغـه هیوادونه چې د ۱۹۸۰-۱۹۹۰ کلونو تر منځ یې شـدید انفلاسـیوني شرایط تجربه کړیدي د ارجنتاین،برازیـل او نیکاراګـوا په څیر د لاتیي امریکا له هیوادونو څخه عبارت دی چې د مخنیوي په اړه یې حکومتي تدابیر نیول شویدي ، خو په افغانستان کي د سیاسي قدرت د نشتوالي له کبله د ورته ډول انفلاسیون مخه و نه نیول شوه. د سریع انفلاسیون د نه مهار کیدلو په ترڅ کې د اقتصاد د فلج کیدلو ویره متصور کیدی شي.

۳-بطي یا ورو انفلاسیون یا (Creepinc Inflation):

پوهانو دغه ډول انفلاسیون په عمومي توګه له یوه څخه تر دریو فیصدو پوري تثبیت کړیدی . دغه ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد د تیوري له مخې موثره وسیله ګڼل کیږي ، البته استدلال دا دی چې کـه د پانګه اچوني لپاره د ګټي حد اقـل له یوه څخه تر دری فیصده پورې معیار تثبیت کړو، یقیناً چې پانګونه خپل ځانته صعودي حالت غوره کوي

۱-وارداتی انفلاسیون:

له وارداتي انفلاسـیون څخه هغـه مهال خبرې کیږي چي داخلي بازارونه تـر ډیره ځایه له بهرنیو بازارونـو سره تـړاو ولري او د بهرنیو بازارونو د تولیدي موادو د تهیې او معرفې کېدلو د وسـیلو حیثیت ولري.

۲- زیربنایـی انفلاسـیون (Infrastucture Inflation): دغه ډول انفلاسـیون هغه مهال منځته راځي چې د زیربینایې پروژې په پراخه کچه پکار ولویژي . د زیربینایې پروژې هغو پروژو ته ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیـږي چې پـه اوږده مهال کي د عایداتي تاثیراتو خاصیت ولـري. دا په دې مانا دی چې په ورته پـروژو کي عایدات په ګړندۍ توګه زیاتیږي خـو وخت ته اړتیا وي تر څو ظرفیتونه بدلون وکړي. دغه ډول انفلاسیون په مخ په وده او پرمختللیو صنعتي هیوادونو کي په متفاوت ډول لیدل کیږي.

۳- انفلاسـیون دپرداخت (ورکړی)له مجرأ څخه: دغه ډول انفلاسـیون په عمومی توګه دپیسو د ټول ټال مقدار او لګښـت د څرنګوالي له مخي تر بحث لاندي نیول کیږي . دا په دې معنا چې د پیسو په ټول ټال مقدار کي تر بدلون د پرداختونو زیات بدلون د لګښت سطحې ته بدلون ورکوي او قیمتونه لوړوي او د پیسو د ارزښت کموالی لیدل کیږي. موږ پوهیږو چې د کورنۍ عایدات په دوو کته ګوریو باندي ویشل کیږي.

الف: اسمی عاید: د افرادو له هغه ډول عاید څخه عبارت دی چې په اسمي توګه مطرح وي خو د هغوی د خرید قدرت په نظر کې نه نیول کیږي.

ب: حقیقی عاید: په دې ترځ کي د افرادو عاید د هغوی د خرید له قدرت سره په نظر کي نیول کیږي. په ډیرو ځایونوکي لیدل شوي چې د یوه هیواد د افرادو اسمي عاید د انفلاسیون په حالت کي زیاتیږي خو حقیقې عاید یې کمیږی . دغه مثال په افغانستان کي هم مشاهده کولای شو.

۱-انفلاسیون دتولید له مجرأ څخه:

دغه ډول انفلاسیون د تقاضا، د موادو د تهیې د لګښتونو او ذ تولید د عواملو د قیمت دلوړوالي له مخي مطالعه کیږي. بدې ترځ کي د دریو توکو نومونه اخستلای شو لکه: مزد او معاش، د پانګې ګته او وړاند وینه البته په هغه ترځ کی چې د کار عامل دا تقاضا ولرلای شي.

د انفلاسیون اغیزې:

۱- قیمتونه او د ژوند لګښـت: انفلاسـیون او د قیمتونو د سـطحې لوړوالی د ژوند لګښـت ته زیاتوالـی ورکـوي او د خلکو د ژونـد معیار ټیټوي او د هغو کسـانو د رانیولو قدرت کموي چې درآمد یې د قیمتونو له سـطحې څخه کم وي او نشي کولای هغه شـیان او خدمتونه رانیسي چې پخوای رانیولای شوای.

۲-د قیمتونو زیاتوالی او د ثروت ویش یا توزیع:

انفلاسـیون په اقتصاد کي د درآمد توزیع هم تر تاثیر لاندي راولي . کله چې قیمتونه لوړ شي پولي درامد هم زیاتوالی مومي خو دغه زیاتوالی یو تربله سره برابر نوي. له کومي استثنا پرته د پولي قیمتونو له زیاتوالي څخه لیږ یا ډیر لوړ وي .

۳ -د قیمت او پس انداز زیاتوالی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلــه چــې قیمتونه لوړیږي خلک د انفلاســیون په مقابــل کي د حمایت لپاره کــوي .کله چې انفلاسیون ادامه پیدا کړي قرض ورکوونکی او د غیر پولي شتمني څښتن سودمند کیږي او د پانګې څښــتن او هغه کسان چې قرضونه ورکوي تاواني کیږي. په دې برسیره امکان لري چې د انفلاسیون په پایله کي پس انداز او د پانګې ساتنه کموالی ومومي چې دا پخپله لدې کبله چې تقاضا ګړندۍ کوي، ممکن د انفلاسیون حالت نور هم شدید کاندي. که چیرته خلک په خپلو پیسو باندي یوازي توکــي واخــلي، په دې ترڅ کي باید ټول پانګوونکې له بانکــي قرضې څخه تامین نشي ځکه ځیني وخــت دغه پیښــه هم په خپل نوبــت سره اضافې تقاضا ته زیاتوالی ورکــوي او د توکو عمومي سطحه بیا لوړوي.

۴- انفلاسیون اواقتصادي وده:

د قیمتونــو تدریجي لوړوالی ممکن د پس انداز د کموالي لامل وګرزي چې په خپل نوبت سره تولیــدي پانګــي اچوني ته کموالي ور ښــي، له بله لوري څرګنده ده چــې د تولید او درآمد وده د کارګرو او ټولو منابعو د کامل اشــتغال تضمین کوي او کله چې کافې تقاضا شــتون ونلري اقتصاد په بشپړه توګه وده نشي کولای او ګټه اخستنه په سمه توګه نه ترسره کیږي.

کلــه چې د تقاضا د زیاتــوالي په موخه قیمتونه زیاتوالی و مومــي او دغه زیاتوالی د مزد له زیاتــوالي څخه د مخه وي ، د ســود نــرخ زیاتوالی مومي. په دې حالت کــي شرکت خپل تولید ته زیاتوالــی ورکوي او د ظرفیت د زیاتوالي لپاره په نــوي پانګه اچونه باندي لاس پوري کوي. په دې حالت کي د قیمتونو زیاتوالی ممکن دی او د اقتصادي ودې د ګړندي نرخ لامل ګرزیدی شي.

۵- انفلاسیون او دخارجې قرضو ورکول:

کــه چیرت په یوه هیواد کي نرخونه د نورو هیــوادو په پرتله زیات لوړ شي ، نود هغه هیواد واردات زیات او صادرات یې کموالی مومي چې د خارجې قرضي د لیږوالي لامل ګرځي یانې د دغې پیښــي په ترڅ کي د هیواد پولي ذخایر کمیږي او له بهر څخه د قرض اخیســتلو ځواک له منځه وړي.

د قرضې د کسر د جبران لپاره له خارج څخه د قرض اخیســتلو د عدم تمایل په ترڅ کي پکار دی چې د وراداتو په سطحه کي کموالی راشي چې دغه مسله احتمالاً تولید او اشتغال هم کموي او زیات شرکتونه چې په لمړنیو موادو او خارجې پانګه باندی متکي دي وخت ته منظر پاتي کیږي.

۶- انفلاسیون او اشتغال:

د فیلیپس په نامه انګلیسي اقتصادپوه د بیکاري او مزد په اړه خورا ګټوره تجربه ترلاسه کړیده ، هغه ترلاسه کړه چې بیکاري د پولي مزد له زیاتوالي سره ټینګ تړاو لري. نورو اقتصاد پوهانو هم د هغــه کار تــه پراختیا ورکړه او دبیکاري او قیمتونو د بدلون تــر منځ یې اړیکه وڅیړله، هغوی ترلاســه کړه چې په لنډ مهال کي د بیکارۍ او انفلاســیون تر منځ خورا مهمه اړیکه شتون لري او کامل اشــتغال باید له انفلاسیون سره یو ځای په تدریجې توګه وي . (فریدمن) عقیده لري چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږده مهال کي د هغوی تر منځ ورته رابطه شــتون نلري او د کامل اشــتغال او قیمتونو دثبات موخې ته لارسی ممکن دی.

فلیپس عقیده لري چې په اقتصاد کي کامل اشــتغال هغه مهال ایجادیږي چې هرچا ته د بازار د مروج مزد له مخي کار پیدا شي، نو کوم بازار چې ورته خاصیت ولري د کامل یا بشپړ بازار په نامه یادیږي. باید و ویل شی چې په واقعې نړۍ کي ورته بازارونو ته رسیدل شوني نه دي ، ځکه د کار او توکو په بازار کي یو نه یو ډول نقایص یا نیمګړتیاوي شتون لري.

د یــوې دنــدې لپاره پوهه او اړین مهارت، د کار په برخه کې د معلوماتو ترلاســه کول، له یوه شــغل څخه بل هغه ته د انتقالی بدلیدو لګښــت او داسي نور هغه څه دی چې له کبله یې د کار بازار نشي کولای بشپړتیا تر لاسه کړي. د دغو نیمګړتیاوٌ د شتون له کبله امکان لري د کار په بازار کې اضافې عرضه شتون ولري . دغه پیښه هغه مهال منځته راځي چې د کار په لټه کي د کارګرانو شــمېر له کاري فرصتونو سره متناســب وي. په دې حالت کی بیکاري د اصطکاکي بیکارۍ په نامه یادیــږي . کله چې دبیــکارۍ نرخ د اصطکاکي بیکارۍ له نرخ سره برابــر وي ، ویل کیږي چې په بازار کې کامل اشتغال شتون لري چې کولای شو د یوه ګراف په واسطه یې په لاندې ډول وښیو:

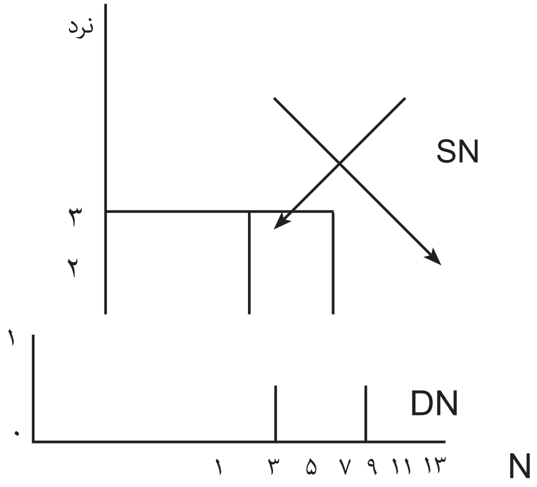

په هغه بازار کي چې اصطکاکي بیکاري شــتون ونلري د N۲ کارګرانو شــمیر د Lu۱ د واقعي مزد په نرخ سره اســتخدام کیږي خو په بازرا کي د شــته نیمګړتیاوٌ له کبله د هغو کارګرانو زیات شمیر چې کولای شي د Lu۱ له مزد سره د کار اشتغال ولري، N۱دي . د اشتغال په N۱سطحه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشــاغلو تعداد په دقيقه توګه د هغو کارګرانو له شــمير سره مســاوی دي چې د کار په لټه کي وي، نو په دې اساس اضافې عرضه له اضافې تقاضا سره مساوي دي.

پــه دې توګــه اضافی عرضه او اضافی تقاضاسره مســاوی وي. او د مزد نرخ هم تغير نه کوي. د اصطکاکي بيکارۍ نرخ مســاوي کيږي په N۲/N۱-N۲ که چېرى دشــغل ســطح N۱ فرض شي. دبيکارۍ نرخ مســاوی کيــږي N۲/N۱-N۲ داصطکاکــې بيکارۍ نرخ سره يو ډول وي نو شــغل بشپړدی.

پــه هره اندزه چــې د بازار نيمګړتياوې کمې وي، د اصطکاکي بيــکارۍ نرخ هم په هماغه اندازه کمېدلای شي .

تــر کومه ځايه چې دغه نرخ د انســان درامنخته شــوي اغېزو لاندې وي، نــو پکار دی چې د دغو نيمګړتيــاؤ لپــاره هځې وشي او په دې منظــور د اتحاديو د انحصاري اثراتــو د کموالي روش پکار ولوېږي، شرکتونه د نويو کاري فرصتونو ايجاد ته و هڅول شي، د افرادو لپاره د تخصيصي زده کړو او مهارتونو پروګرامونه پکار ولويږی د خالی مشــاغلو په هکله خلکو ته وړيا معلومات فراهم شي تر څو د کار په لټه کې کار ګران په لږ مصرف سره د کار غوښتنې چارې په مخ يوسي.

هغه څه چې د کارموندلو د اســانتيا په برخه کي تر سره شــوی دي زياتره يې د مزد او بيکارۍ د اړيکې په اساس د انګلسي اقتصاد پوهانو له تجاربو څخه منشا اخلي .

لاندنــۍ منحنــي چې د بيکارۍ او پولي مزد تر منځ د اړيکي ښــودنه کوي د فيليپس د منحني په نامه يادېژي.

د فيليپس د کار په اساس له هغه وروسته نوور پوهانو د بيکارۍ د نرخ او قيمتونو د بدلون د عمومي سطحې تر منځ اړيکي مطالعه کړې چې تر لاسه شوي منحني يې د لاندي منحني شکل لري.

په اوږده مهال کي د حقيقي مزد زياتوالی د کارګر له ګټورتوب سره نژدې اړيکي لري.

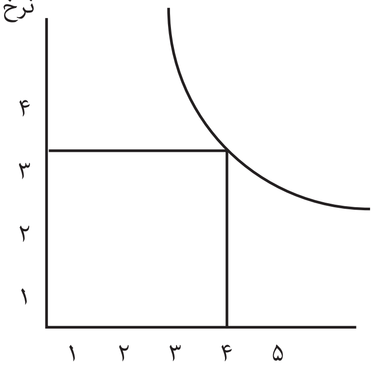

د امريــکا لپاره د۱۹۹۷ ام کال د صنايعو په کارځای کې د کار ګرانو ګټورتوب تر اوســه پوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

دری فیصده ته نژدې دی، نو په دې اساس کله چې قیمتونه د ثبات په حالت کې وي لکه د ۱۹۶۲ ام کال پـه څیـر، په پولي مزد کي باید ۳٪ زیاتوالی راشي، پورتنی مثال دا مسـله تائید وي، چې که چیرته د قیمتونو عمومي سـطحه لوړه شي ، کارګران له لیږ ځنډ نه وروسـته په کال کی تر ۳٪ د زیات پولي میزان غوښـتنه کوي او هغه تر لاسـه کوي ، د دې طریقې له مخی لیدل کیږي چې د قیمتونو د عمومي سطحې او پولي مزد د زیاتوالی تر منځ قوی اړیکه شتون لري چې فیلیپس او د هغه پیروان د اقتصادي سیاست له مخې ورته په اهمیت باندی قایل دي.
ځکه د فیلیپس ارزونه د دې څرګندونه کوي چې که چیرته د انفلاسـیون نرخ په کال کي ۳٪ شي نو د بیکاري نرخ حد اقل ۴٪ ته رسیږي.

هغـه لومړنـی ااقتصاد پوه چې د فیلیپیـس منحني یې تر څیړني لانـدي ونیوله او نیوکي یې ورباندي وکړي، (میلتون فریدمن) دی چې له نظره یې د فیلیپس منحني یوه لنډ مهاله هغه ده او په اوږده مهال کي صدق نکوي. په اوږده مهال کي یوازي د اصطکاکي بیکارۍ یا طبیعې بیکارۍ نرخ شتون لري .

فریـد من د خپل اند او تر لاسـه شـوي پایلې له مخي فرضیه وړانـدي کوي. فرض کړئ چې اقتصاد د بیکارۍ په لوړ نرخ کي قرار لري او اوس ګړندۍ توسـعې ته ننوځي، په پایله کې رکود او قیمتونـه ثابـت پآتي کیږي او ورو، ورو کموالی مومي او هر فـرد انتظآر لری چې دغه وضع په راتلونکـې کـې هم ادامه پیدا کړي . د بېکاره کارګرانو په واسـطه د تولیـد له زیاتوالي سره زیات ګارګران په بازار باندي د حاکم مزد له نرخ سره استخدامیږي او څنګه چې د تولید نرخ نه زیاتیږي، نو د بیکاری له امله د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه راځي خو د شرکت د توسعې له دوام سره باید زیات مزد ترلاسه کړي.

کارګــران له دي عقیدې سره چــې ګواکي که نرخ ثابت پاتي شي نو د دوی له لوري د پولي مزد زیاتوالی چې د حقیقې مزد له زیاتوالي سره په برابره توګه پیش بیني شوی دي، قبلوي. د کارګرانو د پولي مزد زیاتوالی د تولید لګښــت زیاتوي چې په پایله کي یې د قیمت عمومي سـطحه لوړې ژي. د حقیقې مزد په پیش بیني شـوی زیاتوالی کی د قیمتونو عمومي سطحه صدق نکوي، ځکه حقیقې مزد یا خو ثابت وي او یا کموالی کوي او زیات کارګران استخدامیږي. که چیرته مجموعي تقاضـا د پــولي او مالي روش له لاري پراخه شي، قیمتونه زیاتوالی کوي او د حقیقې مزد او بیکارۍ نرخ زیاتیږي. د فیلیپس له منحني څخ د فریدمن د برداشت مهم عامل د توکو د قیمت لوړوالی او د حقیقې مزد زیاتوالی دی.

څنګه چې د کارګر لپاره تقاضا د حقیقې مزد تابع دی نو انفلاسـیون یوازي د کارګرانو لپاره د تقاضا په ترخ کي منځته راځي. نو ضروري ګڼل کیږي چې حقیقې مزد د تعادل تر سـطحې شکته تعیــن شي. فریدمــن عقیده لري چې د توکو قیمت د هغـوی د مزد په پرتله په ګړندۍ توګه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپیش بیني شــوي انفلاســیون سره تطبیق کیږي، چې دغه زماني فاصله یوازي تر هغه وخته ادامه پیدا کوي چې د قیمتونو دسطحي د بدلون په مورد کي د کارگرانو وړاند وینه ناسمه وي او عقیده لري چې کارگران بلاخیره له خپلي پیش بینۍ څخه خبرتیا تر لاسه کوي

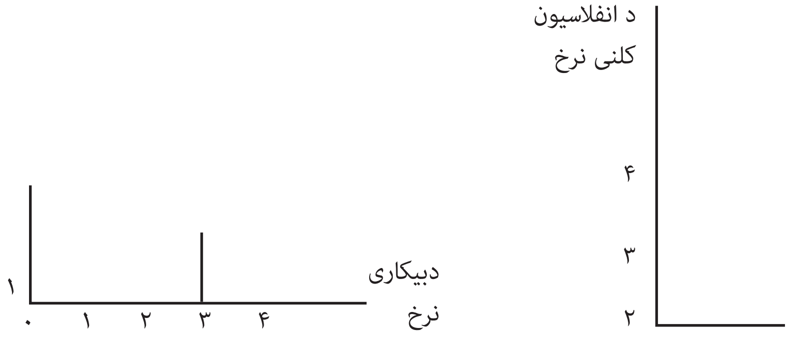

پــه کومــه اندازه چې د بیکاري نــرخ وده کوي په اوږده مهال کي د بیــکارۍ د نرخ بدلون د انفلاسیون د نرخ له تغیر سره شونی نه دي، نو په دې اساس د فیلیپس اوږد مهاله منحني د طبیعې بیــکاري نــرخ کي عمودې خط په افقــې محور باندي دی او یوازي د بیــکارۍ د دایمي کموالی، د بازار د نیمگړتیاو د کموالي په موخه د روشــونو طرحه او اجرا ده. که چیرته دغه سیاســتونه په مــخ یوړل شي د طبیعی بیکارۍ نرخ کمیږي او دفیلیپس اوږد مهاله منحني په چپ لوري لیږدول کیږي .
«اتواکتنابــی» د فیلیپس د اوږد مهالــه منحني په برخه کی نوی نظر مطرح کړیدی. دغه نظریه د هغې د ځیرني خواص دي چې د فیلیپس منحني د فریدمن له تحلیل سره ترکیب کوي.

د مالي بازار ونو ویش:

د اقتصــاد علــم پوهانو د نورو ټولو برخو په څیر مالي بازارونه هم تعریف کړیدي. که څه هم دغــه تعریفونــه له ظاهري نظره سره ورتــه نه دي خو بیا هم د یولړ مهمو او گډو اســاسي نقطو لرونکي دي.
د « فرانســواپیرو» په نامه فرانســوي عالم مالي بازار داسي تعریف کوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه د ځیني اقتصادي ارزښتونو د معاملي په توگه تري استفاده کوي.
معمولاً بازار ونه په دوو کته گوریو کي مطالعه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ځانګړي مالي بازارونه:

معمــولاً په خصوصی مــالي بازارونو کي د معاملي د اړخونو واحدونه پيژندل کيږي. دغه اصل اعتبــارات او نــور معاملات په بر کــي نيسي چې د مالي بازار له لوري تــر سره کيږي. يانی د دغو بازرونو اســاس داسي تصور کيدی شي د اقتصادي ارزښــتونو معامله د پيژندلو تر اســاسي شرايطو لاندي تر سره کېدی شي.

۲. دبورس بازار:

کــوم څه چې په خاص مالي بازار کي وليدل شــول په عمومي مالي بــازار کی مطرح نه دي او اقتصادي معاملات د هغوی د اقتصادي ارزښت له مخي د قيمتي اوراقو په ډول په بې نومه توګه تــر سره کيــږي. د ورځنۍ نړۍ زياتره مالي بازارونه ورته خصوصيــات لري، له همدې کبله دبورس بازارونــو پــه نامه ياديږي. دبورس کلمــه د معنا او لغت له مخي له مالي بــازار سره کومه اړيکه نلري، يوازي د يوې اصطلاح په توګه منل شويده. ورته اصطلاح له يوې تاريخې حادثې څخه منځته راغلي ده . دغه اصطلاح د مجاري کورني له Vonder Boures) عادت څخه مشــتق شــويده. په دې مانا چې نومورې کورنۍ هره يکشنبه په خپل کور کي يو شمير سوداګر او د صنايعو څښتنان را غونــډول او د مهمــو اقتصادي موضوعاتو په هکله يې سره خبري کولي. دغه ناســتې ددې لامل شــوي چې ځيني اقتصادي معاملات هم د اشــتراک کوونکو تر منځ په مجالســو کي ترسره شي، له دې وروســته دغه رسم او عنعنه پاتي شــوه او په ټولو هيوادونو کي مروجه شوه . نو په دې توګه پــه کومو ځايونو کي چې د اقتصادي ارزښــتونو په سر د معامــلي کولو موضوعات مطرح کېږي د بورس محافلو په نامه ياديژي. نن ورځ کولای شو له ډول ډول بورسونو څخه يادونه وکړو، د مثال په توګه د توکو نمونوي بورس.

په ورځني اقتصاد کي بورس د نړۍ د اقتصادي بقا د مهمو شرايطو له ډلي څخه شميرل کيږي ځکه د ورته حرکاتو په ترڅ کي د نړی په ســطحه متناســب اقتصادی او ســياسي حرکات منځته راوړی شي.

د مثال په ډول د ۱۹۲۳-۱۹۳۳ کلونو تر منځ د وال سټريټ په نامه د بورس بازار د اخلال له امله خورا ستر بحران را منځته شو.

نــن ورځ د صنعتــي او نويو صنعتي شــويو اســيايې هيوادونو بورس د نړۍ پــه اقتصادي څرخ خوځولو کی خورا مهم رول لري.

د بازارونو نړيوالتوب:

د نړۍ په ســطحه د مختلفو بازارونو د ضم کولو او متحد کولو پروســې ته "Globalization of Markets" ويل کيږي. دغه پروسه اصلاً د يو لړ مشترکو اصولو، تجاربو، سيستمونو، ستراتيژيو او هوســايۍ يو مشــترک تشخيص او تعرف ته ويل کېږي چې د مشترکو توليداتو او خدمتونو لپاره تدريجاً دکلتوری تغيراتو او بدلونونو سبب کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدي کبله د "Pepsi," coca-cola", " McDonalds", " burgers", " Music of Madonna"," "MTV", " Sony" "Walkdan"s, " Levis jeans", " Indian masala dosa" , "Indian "Hyderabadi biryani", " Citicorp" "credit cards او داسي نورزیاتره شیان د مستهلکینو د ذوق وړ تولیدات ګرځېدلي دی.

د بازارونو د نړیوالتوب خواص

– د نړیوال بازار تشکیل د یوه شرکت د سایز په لویوالي پوري اړه نلري، حتی ځیني کوچنی شرکتونــه کولای شي په نړیوالو بازارونو کي فعاله ونډه واخلی . د بېلګي په ډول د برطانیې یو کوچنی رستورانت "Harry Ramsden" چې د کلنی خرڅلاو اندازه یې ۱۹ ملیونه ډالر کیدله اوس هڅه کوي چې د خپلو ماهیانو او چپسو خرڅلاو د جاپان تر هیواد پوري ورسوی.

– په ځایې یا محلی بازارونو کي دســتراتیژیو بدلون آن د بازارونو د "Globalization" یــا نړیــوال کیدلو وروســته هم لا په خپل ځــای پــاتي ده.د بېلګي په دود د دغــو توپیرونو پــه وړاندې شرکتونه هم ورته ســتراتیژي عملــی کوي. که ورته وکتــل شي د "Coca-Cola"," "McDonalds", "Levis jeans"" او داسي نــور شرکتونــه د هر بازار لپآره په بازارکی د شــته شرایطو او جریاناتومطابق د خپل سوداګریز فعالیت د نورمال پرمختک لپاره مختلفی ستراتیژي پر مخ بیایی.

– زیاتــره باندني بازارونــه د تولید او تجارت له مخي د مشــینری، تجهیزاتو، خامو موادو، کمپیوتر او داسي نورو صنعتي سامان الاتو په څیر د non-consumers goods بازارونه دي.

– نړیوال سوداګریز شرکتونه دکورنیو بازاونو په شمول په مختلفو ملي او بین المللي بازارونو کــي یــو له بل سره دوامداره ســیالیو او رقابت ته دوام ورکــوی. د بیلګي په ډول د کوکا کولا شرکت د پیپسی د شرکت ستر رقیب ده: همدارنګه فورډ شرکت د ټویو ټا ، "Boeing" شرکت د "Airbus او "Caterpillar" د "Komatsu",شرکتونــو نړیــوال رقیبــان دي. نــو د دارنګه شرکتونو د سیالۍ او تربګنۍ په ضمن کي نړیوال بازارونه منځته راځی.

۱- سی اف ډي بازار یا (Contract for Difference = C. F. D)

په دې ډول بازار کې تاشې یوازی د نرخو نو په توپیر کې سره شریک یاست د دې قرارداد په کولو سره تاسي نه شي کولي چې د معاملې په مالی دارائي کې د فزیکی بدلونونو په نســبت ادعا وکړي. یا ادعا ولری تاسی یوازی د قیمتونو په توپیر کې مومی یې.

په دې بازار کې تاسی کولی شي ګران قیمته فلزات، استراتیژیک کالي(نفت) او حتی لوړ سهام چې لوړ نقدوونکي وي معامله کړي. هغه څوک چې غواړي ځان په سی. اف .ډی بازار کې داخل کړي د بورس بازی او پانګونې له ځانګړو توپیرونو څخه ځان آګاه کول ورته ډېر اهمیت لري.

تجــارت په ســی. اف . ډی(C. F. D) بازار کې طبعاً ســودا ګرانه ماهیــت غواړي.... C . F. D د نــه پایوونکو (ناپایدار) بازارونو څخــه په جهان کې دي. په ځانګړې توګه په هغو معاملو کي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتیاطــی پــس اندازونه (پانګه، ذخیره) تر سره کوي لنډ محالــه معاملې کیدای شي ډیري ګټوري وي. هغــه معامله کوونکي چې باریک بینه او احتیاط کار عمل کوی حتی په شــپه کې هم کولی شي چې ډیري لوړی ګټې تر لاسه کړی. لنډ محاله معامله یوه ستونزی پارونکي معامله وي. او په هیڅ ډول د هر چا لپاره مناسبه نه وي. او لنډ محاله معامله اصلاً یو ډول بورس بازی د او هغوی یوازې ســوداګری کوي په هر ډول هغه وګړی(اشــخاص) چې پهC . F. D بازار کې معامله کوي حرفوی لنډ محاله معامله کوونکي نه وي. اغلب معامله کوونکي حرفوی وګړی وی. دغه وګړی لنډ محالــه معاملې نه کوی بلکه کلــه کله د لنډ محال لپاره دغه بازار ته ځان دننه کوي. او دا هم یو ډول سوداګري ده. او نه باید له پانګوني سره یو شان وګڼلی شي.

۲- بــازار فارکــس (Forex): د معنــا له مخي څرنګــه چــې foreign exchange د بانکنوټونو، مسکوکاتو، چکونو، ډرافتونو، الیکترونکی پیسو او bank balance په شکلونو د باندنیو هیوادونو پیســو ته ویل کیږي نو foreign exchange markets یو فزیکی، انلاین، او بنیادی جوړښــت ده چې په واسطه یې د market force او یا دوه اړخیز توافق په تر څ کي د ټاکل شوي نرخ له مخي د یوه هیواد پیسې د بل هیواد په پیسو باندي بدلیدلای شي. د باندنیو اسعارو معامله چې ممکن په فزیکی یا آنلاین شــکل سره تر سره شي، د باندنیو اســعارو د اخیســتونکی او پلورونکي تر منځ داسي موافقې ته ویل کیږي چې په تر څ کي یې د واحدی سکی ثابت رقم د بلی سکی د معین مقدار پیسو په عوض په مشخص وخت کي تسلیمیږی.

د باندنیو اســعارو د دغه ډول بازار په جغرافیوی لحاظ په ټوله نړۍ کي تیت شــوي، ګډون وال یې پوه او مجرب کسان دی، ګټې او مختلفی معاملې پکی تر سره کیږي. او د باندنیو اسعارو معاملې د ټولی نړۍ په جغرافیوی ساحو کي د هر هیوا د په سطحه ترسره کیدلای شي.

دغه بازار په ورځ کي ۲۴ ســاعته او په کال کي ۳۶۰ ورځې پرانســتي وی. څنګه چې په دقیقه کي د نړۍ په هر ګوټ کي د اســعارو بیلا بیلي معاملې تر سره کیږي او په بازار باندي مختلف اثرات غورځــوی، نو د مختلفو ســاحو د وخــت د تو پیر له امله ګډونوال او د اســعارو تجارتي مراکز ۲۴ ساعته پرانستي او د ورته جریانی پروسې مراقبت کوی.

د باندنیو اســعارو بازار یا foreign exchange markets د جوړښــت له مخي له دوو طبقو څخه چوړ شــوی چې یوه برخه یې عمده یا whole saller/enterbank او بله برخه یې پرچون بــازار ده. ددغه بــازار ګډونوال د باندنیو اســعارو له بانکي او غیر بانکــي ډیلرانو، افرادو، هغو شرکتونو چې کمرشــل او د پانګونې معاملې کوي،speculators، منځګړیو، مرکزي بانکونو، زیرمه تونونو او دلالانو څخه عبارت ده. ددغه بازار بانکي او غیر بانکي ډیلران په عمده او پرچون توګه فعالیت کوي. دوی باندنی اسعار په 'bed' قیمت سره را نیسي او په 'ask' قیمت سره یې پلوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افراد او هغه شرکتونه چې ورته تجارتي معاملات کوي له واردونکو، صادرونکو، "MNCs"شرکتونو، ګرځندويانو او داسي نورو څخه عبارت دي. دغه طبقه د باندنيو اسعارو بازار د تجارتي معاملاتو د تر سره کيدلو په برخه کي د facilitative ارګان يا سهولت برابروونکی ستېي په ډول استعمالوي. Arbitrager's يا منځګړی او speculators د اسعارو په دغه بازار کي لدې امله ګډون کوي ترڅو داسـعارو د نــرخ له بدلون څخه په يــوه نه يو ډول ګټه پورته کــړي. دوی هڅه کوي په بېلابېلو بازارونــو کــي د نرخ له همزمــان بدلون نه ګټه اوچته کــړي. مرکزي بانکونــه او زيرمه تونونه يا treasuries بيا په بازار کي د دې لپاره ګډون کوي تر څو دباندنيو اسعارو ذخاير او زيرمی پوره او يا ختمی کړي او دبازار په نرخ باندي خپل اثرات جاری وساتی. دباندنيو اسعارو دلا لان او ايجنټان د خپلو بادارانو په وکالت او نيابت د باندنيو اسعارو د پير او پلور معامله کوي او د خپل خدمت په عوض کي له هغوی نه معمولي کميشن اخلی.

ددغه بازار د حجم په برخه کي ويلای شــو چې د اســعارو په بازار کي د سوداشــويو اسعارو مقدار او ميچه خورا ستره ده د تخمين له مخي په دغه بازرا کي د اسعارو د پير او پلور د تر سره شويو معاملاتو اندازه په ورځ کي نژدی US $۱,۵   ترليون ته رسيږی.

۳- د فارکس بازارونو مرکزي موقعيت :

د فارکــس تجارت په شرحه کــې سره لدې چې له بازار څخه مو يادونــه وکړه، و پوهيدو چې فارکس د ســترو بانکونو تر منځ د تجارت په دوو معنا کړو چې د ســترو شرکتونو تر منځ د معاملي کولو اســانتياوي برابروي. د فارکس په بازارونو کي د اســعارو نرخ له هغه اخري نرخ څخه عبارت دی چې د دغو بانکونو له ډلې څخه ديوه له لوري وړاندي شوی وي.

په ورته بازارونو کي د انترنيټ او تلفون په څير د الکترونيکي وسايلو د شتون له کبله د نړۍ په هره برخه کي معامله کول ممکن کوي، چې دا پخپله يو ستر بازار چې د Over Tht Counter په نامه يادېژي منځته راوړی.

راځي پوه شو چې بورسي بازار څه شی دی؟ له هغه بورسي بازار سره چې تر اوسه مو ورنه يادونه کړيده، څه توپير لري؟

فرابوريســی بازار يا Over Tht Counter د بورس د معمولي بازارونو په څير د ټاکلی فزيکي مکان لرونکي ندي . ورته بازارونه د کمپيوتر او تليفوني اړيکو په اســانتيا بريالی شــوی دي چې په مرســته يې په ســلګونو معاملې تر سره کيدی شي . په بوريسي بازارونو يا Over Tht Counter کي زياتره معاملات د مالي موسساتو او يا نړيوالو موسساتو او د هغوی د پيرونکو يا مشتريانو تر مينځ تر سره کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Over The Counterبازار خصوصيات

۱. د نورو بازرونو په پرتله د زياتو اسانتياؤ شتون
۲. د بورس له لوري د شرايطو عدم تعين
۳. په ورته بازارونو کې معامله کول د بورس بازراونو په پرتله يوه درجه لوړه ده
۴. له هغو معامله کونکو سره په مستقيمه توګه اړيکه نشي ټينګولای.

په Over The Counter معاملاتو کي ويره يا خطرات

يوازنـــی خطـــر چې په ورته معاملاتو کې شـــتون لـــري ، د معاملې د لوريو تـــر منځ د ژمنو او تعهداتو له نه اجرا کيدلو څخه عبارت دی.

څنګه چې يادونه وشوه په ورته بازارونو کې پيسې له امريکايې ډالر، انګليسې پونډ، جاپآني ين، اســـتراليايې ډالر، سويســـيي فرانک او کاناډايي ډالر څخه عبارت دی نو په دې ځای کي دا پوښتنه اهميت لري که و پوښتلې شي چې په بازار کي د پيسو تبا دلوی اهميت په څه ډول ټاکل کيږي.

د دې پوښتني د ځواب په موخه بايد لاندي ځانګړنې مطالعه کړو.

۱. قوي اقتصاد او د ځواکمنو اقتصادي شاخصونو شتون
۲. د مستقيم اقتصاد د ځواکمن کاري نظام شتون چې د تطبيق وړتيا لري.

دغه عوامل کولای شي د پيسو د يادي شوې نيوکې ځواب و وايې.

دغه عوامل کولی شي د يادو شوو پيسو په نقد کولو کې رول بازی کړی او دهغوی د کار درجه په بازار کې تثبيت کړي مونږ په تير بحث کې دا ( ) (در جفت وارد بودن پول ها) په معاملو کې مو بيا يادونه وکړه. د مثال په ډول ډالر، پوند، او يا يورو د ين په واړاندی اوس که فرض وکړو چې يو واحد په بازار کې معامله کيږي او د پوند ارزښت په بازار کې ۱,۸۸۵۶ ډالر ده نو په دې ډول ښـــودل کيږي1/8856=G.B.P/U.S.D نو د معاملی په دې لحظه کې چيری مشـــتری ۱۰۰ رزه ډالره پانګونه کړی وي. او دانګلستان پوند اخلی او څو ساعته ورسته د انګلستان د پونډ قيمت ۱,۸۸۱۳ رقم ته رســـيږی نو په دې وخت کې معاملـــه کوونکي د خپل تحليل په بنياد د معاملی د تړلو (بســـتن) پريکړه کوي. او خپل ســـود(ګټه) اخلی نو په دی ځای کې معامله کوونکی دا لاندی ګټه کړی ده.

۱۰۰۰۰۰۰/۱۰۸۸۵۶=۵۳۰۳۳۰۵۶ اخيســـتل شـــوی انګلســـتانی پونـــد د معاملـــی پـــه پيـــل کـــې ۱۰۰۳۰۲,۲۹=۸۹۱۳,۱*۵۳۰۳۳۰۵۶ لاســـته راغلـــی آمريکايی ډالر د معاملی پـــه پای کې د معامله کوونکي ګټه مساوی ده په ۳۰۲۰۲۹ امريکايي ډالره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقیم او غیر مستقیم د پیسو اسعار

په دې بازار کې دوه ډوله پیسې په کار وړل شوي. او د یو په بل وړاندې معامله شوی هغه اسعار چې د طلا په بنیاد وی هغو ته مستقیمی پیسی وایي او د دې نه پرته که امریکایي ډالرو بنیادونه لري. نو هغو ته غیر مستقیمی پیسی وایي.

د نورو بازارونو په پرتله د فارکس بازار ښه والی:

- بازار ته اسانه لاس رسی: دغه بازار ته یوازې د یوې پایې کامپیوټر په واسطه رسیدشونی کېږي.

- **د انټرنیټ ډاډمنه شبکه:**

- د کاري پروګرام اسانتیا: له یاد شوي شونتیا سره تاسو کولای شی د زمان په هره لحضه کې له ورته بازار سره اړیکې ونیسی. په دې ترڅ کې معامله کوونکي لاندې اسانتیاوي تر لاسه کولای شی

- د پرانستلو لپاره انتظار ته اړتیا نشته.

- کوم ځانګړي ځای ته د تلو اړتیا نشته

- د ځانګړیو قانوني شرایطو اړتیا نه احساس کېږي لکه کریډیټ کارټ او داسي نور.

- د لګښت کموالی

- د بازار دوه اړخیز خاصیت

- د پیسو د بازار شفافه اطلاع رساني.

- د مالیاتو نه ورکول یا عدم پرداخت.

دڅلورم څپرکي د مطالبولنډیز:

د انفلاسیون او مالي بازارونو په ماهیت او د اقتصادي معاملاتو په اقتصادي اهمیت باندي وپوهیدو ، همدا شان یادونه وشوه چې انفلاسیون په کومو حالاتو کي بروز کوي او په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ډګر کي څه اغېزې لري.

د څپرکي په اوږدو کي مو د انفلاسیون له ګټو او تاوانونو څخه هم یادونه وکړه او د هغه د ډولونو په هکله مو اړین معلومات تر لاسه کړل.

څنګه چې انفلاسیون د خپلو اغېزو په لړ کي له اقتصادي پلوه زیاتې ټولنیزې ستونزې په ځان کې رانغاړي نو په دې خاطر خو د هغه د مخنیوي له میتودونو څخه هم لنډه یادونه وشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېرکي په اوږدو کي و ویل شول چې په ټولنه کي یوازي فزیکي پیسې او بانکنوټونه شتون نه لري بلکي له څنګه یې دفتري پیسې هم د فزیکي پیسو په څېر خپلي دندي په مخ وړي او د اقتصادي فعالیتونو د تر سره کولو پروسې ته چټکتیا وربښي.

څنګه چې انفلاسیون له تولید شویو توکو سره په تړاو د پیسو له عرضې سره نیغه اړیکه لري نو په دې اساس مجبور یو چې د پیسو عرضه د ټولنیزو اړتیاؤ له مخي د شته ارزښتمنو توکیو او اقتصادي معاملاتو د نسبت له مخي مطالعه کړو.

څنګه چې پخپله د انفلاسیون پدیده د ټولنیز تولید په پرتله د پیسو زیاتې عرضې ته ویل کیږي نو په دې اساس د تولیداتو له عرضې او د هغوی له تقاضا سره هم مستقیمي اړیکي لري او څنګه چې تولید په خپله د یوه کار په تر څ کي منځته راځي او له استخدام سره تړلي پدیده ده او استخدام په خپل نوبت کي له مزد سره اړیکي لري نو ویل کیږي چې انفلاسیون له مزد سره په تړاو د هر اړخیزو اثراتو لرونکی دی او په ورته زمان کي کولای شو دغه پدیده د دولت له عوایدو سره په تړاو مطالعه کړو. نو ویلای شو چې دغه اقتصادي پدیده د یوه هېواد د تجارت له بیلانس سره په تړاو هم مطالعه کولای شو.

د څلورم څپرکي پوښتنې:

۱. د انفلاسیون مفهوم څه شی دی؟

۲. انفلاسیون څنګه منځته راځي؟

۳. څو ډوله انفلاسیون پیژنئ؟

۴. په ټولنه کي د انفلاسیون اقتصادي اغیزې واضیح کړئ؟

۵. ایا انفلاسیون د بیکارۍ د منځته راتلو لامل کیږي او کنه ؟

۶. د انفلاسیون په ترڅ کي د هیواد د رسمي پیسو له منځه وړل څومره اهمیت لري واضیح یې کړئ؟

۷. د تادیاتو بیلانس څه شی دی او د تادیاتو له بیلانس سره په تړاو د انفلاسیون اغیزې څه شی دي؟

۸. د انفلاسیون د مخنیوي میتودونه شرحه کړئ؟

۹. د مالي بازار مفهوم څه شی دی تشریح یې کړئ؟

۱۰. کوم ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد له مخي ګټور دی نوم یې واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

کریدت او په اقتصاد کې د هغه رول

ټولیزه موخه:
په اقتصاد کې د کریډیټ او قرضې د رول او اهمیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له محصلینو نه هیله کیږي چې :

۱- د کریډیټ یا اعتبار ډولونه و پیژني.

۲- د جاري حسابونو له مخې کریډیټ و پیژني.

۳- د رانیوونکو له مخې کریډیټ و پیژني.

۴- په خارجي تجارت کې د کریډیټ اغیزې و پیژني.

د دې لپـاره چــې په ټولنه او اقتصاد کې د هغه په اهمیت باندی و پوهیږو غوره ده چې په لومــړی سر کــې د کریډیټ په کلمه باندې خبرې وکړو او وروســته یې اهمیــت تشریح کړو. یوه اقتصادي معقوله ده چې وایي د انســان اړتیاوې بیشــمیره دی خو د هغوی د رفعه کولو وســایل محــدود دي، دغــه جمله مو له یو لړ اقتصادي اړتیاؤسره اشــنا کوي چې هــره اقتصادي پدیده د هغوی د پیژندلو له مخې مهمه ده نو په دې اساس په لومړی سر کې کریډیټ د اقتصاد له مخې تحلیل او ارزیابې کوو او وروسته یې په اهمیت باندې خبرې کوو.

د کریډیــټ لفظ دا مفهوم پیاده کوي چې که د یوه ارزښــت پــه مقابل کې د هغه د معادلو روشونو په واسطه شیان او خدمتونه تر لاسه شي او د شیانو د واپس کولو په ترځ کې بیرته اصلي ارزښت تر لاسه شي، کریډیټ ورته ویل کیږي. نو په دې توګه موږ د معاملاتو له لاري د کریډیټ اقتصادي مفهوم تر لاسه کوو چې اوس یې د ماهیت په اړه هم غواړو معلومات ترلاسه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کريډيټ د کلمي له مخې د قرض کولو معنا ورکوي چې همدغه قرضه هم ديوه اعبتار په مقابل کي تر لاســه کيږي ، نو په دې توګه اعتبارات هم امکان لري چې ټاکل شــوي وجوه يا ټاکل شــوي جنس وي.

په ملي اقتصاد باندي د کريډيټ اغيزې هغه وخت غښتلي وي چې د تحريري پيسو د ليږوالي يــا کموالي له امله په دوران کي د پيســو په مجموعه کي بدلــون رامنځته شي او په مثبته يا منفې توګه د قيمت تاثيرات منځته راوړي.

څنګه چې کريډيټ هم دبانکونو له لاري ورکول کيږي نو په دې اســاس د اعتباراتو ضريب په حقيقت کي د دې موضوع څرګندونه کوي چې د يوه کريډيټ د اجرا په ترڅ کي په بانکي سيستم کــي يو نوی قــدرت ايجاديږي او په هره اندازه چې د کريډيټ حجم زيات شي په هماغه اندازه د قانوني ذخيری څرګندونه کوي او برعکس.

په دې مانا (معنا) چې که چيرته يو بانک د کريډيټ په توګه يو پولي واحد ايجاد کړي، دغه اجــرات پــه تولنه کي مثبته پايله لري. فرض کړی يو بانک د ۱۰۰۰ افغانيو يو کريډيټ اجرا کوي ، زموږ فرضيه دا ده چې په ټولنه کي بانکي سيستم پخپله کار کوي. په دې ترڅ کي که وغواړو چې د اعبتار د ضريب ســنجش وکړو،نو زموږ کړنه ممکن د اعتبار د ضريب څخه اســتفاده کوی چې له Z=۱/۱-q*s څخه عبارت دی . په دې فرمول کي Z- Q-S فرضی انتخاب شــويدي چې Z يې د اعبتاراتو ضريبQ يې مولده ذخيره او S د اعبتار اصلي مبلغ بلل کيږي.

پورتنی فرمول په لاندي ډول هم تعريف کولای شو چې:

Zد کريډيــټ لــه ضريب څخه عبــارت دی ، S د کريډيټ مبلــغ دي او Q له پس انداز څخه اســتفاده کول دي، په هره اندازه چې له پس انداز څخه زياته اســتفاده وشي ، دکريډيټ ضريب کوچنی کيږي. که د پس انداز له ټولو پيســو څخه د کريډيټ ضريب د کريډيټ د مقدار په مبلغ باندي تقسيم کړو د کريډيټ ضريب لاسته راځي.

لــه پورتنيو توضيحاتــو څخه دا پايله تر لاســه کيږي ، په هره اندازه چــې د کريډيټ ضريب ســتر وي نو په هيواد کي بانکي وضع په هماغه اندازه بهتره ده ياني موږ د ســتري مولدې ذخيرې لرونکي يو او پس انداز زيات دی چې کولای شــو د پانګونې په ډګر کي تري اســتفاده وکړو چي پانګه اچونه پخپله په ټولنه کي د توليداتو د ودي او حقيقې او اسمي عايد د ايجاد سبب ګرځي، همدا شــان توليد په خپل ځای کې د صادراتو د زياتوالي او د خارجي پيســو په وړاندي د داخلي پيسو دارزښت د لوړوالي لامل ګرځي.

مولده ذخيره هغه زېرمه ده چې په بشــپړه توګه د لګښت له مسير څخه وتلي وي او بانک د پانګونــې لپــاره ځانګړي کړي وي. په بل عبارت مولده ذخيره له هغو مبالغو څخه عبارت ده چې په موقتي توګه د لګښتونو له مسير څخه ايستل شوي وي خو دا شوني ده چې د مشتريانو له لوري د لګښتونو په توګه و کارول شي.

پــه دې ځــای کي کولای شــو د ۱۰۰ زره افغانيو دکريډيټ د ضريب اغيــزې مطالعه کړو. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کي له پورتني فرمول څخه اســتفاده کوو خو په دې فرمول کي مهم شرط د قانوني ذخيري د درلودلو هغه دی. که فرض شي چې قانوني ذخيره ۲۰٪ ده، ضريبې تاثيرات يې په لاندي ډول تر لاسه کيدی شي.

Z= ۱/۱-s* q = ۱/۱-۰. ۸*۱۰۰۰۰۰= ۱/۰. ۲*۱۰۰۰۰۰=۵۰۰۰۰۰ ۵مرتبه

د کريډيټ يا اعبتار ډولونه

الف: کريډيټ په مختلفو ډولو طبقه بندي کولای شو

د وخت له مخي کريډيټ په لاندي ډول طبقه بندي کولای شو :

- اوږد مهاله کريدت
- لنډ مهاله کريدت
- منځمهاله کريدت

۱- اوږد مهالــه کريډيــټ: دغــه ډول کريډيټ د ۱۲ او يا تر هغه د زياتــو کلونو لپاره اجرا کيږي. دغه ډول کريډيټ يا اعبتارات د درنو صنايعو، مصنوعي ځنګلونو او داسي نورو سترو پروژو لپاره ورکول او اخيســتل کيږي. د ورته اعبتاراتو منابع بيا هم هماغه مولد پس انداز دي. ځيني وخت د ورته اعبتاراتو موده تر ۲۲ کلونو پوري هم ادامه کوي .

۲- لنډ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول کريډيټ دې چې له يوې مياشتي څخه تر دريو مياشتو پوري اجرا کيږي. دغه ډول اعتبارات د بيړنيو ستونزو د رفع کولو په منظور ورکول کيږي لکه مزد، معاش او بيړني معاملات. د ورته اعبتاراتو د ورکړې منابع يوازې له موقتي پس انداز څخه عبارت دی.

۳ - منځ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول اعتبارات دي چې له دريو مياشتو څخه تر پنځو کلونو پوري اجرا کيږي. دغه ډول کرېډېټ معمولاً د متوســطو او خفيفه صنايعو په برخه کي ورکول کېږي. د ورته اعبتاراتو منابع بيا هم له مولده ذخيري څخه عبارت دی. په ځيني اســتثنايې مواردو کي له موقتي ذخايرو څخه هم د ورته اعبتاراتو د منبع په توګه استفاده کولای شو.

ب: د جاري حسابونو له مخي کريډيټ

له يادي شوي مخي نه کولای شو کريډيټ په لاندي ډولونو باندي و ويشو:

۱. د مال التجارې کريډيټ
۲. ساده کريډيټ
۳. د بهادارو پاڼو يا اوراقو کريډيټ
۴. پذيرشي کريډيټ
۵. بورسي کريډيټ

۱- مــال التجاره کريدتونه: دغه ډول کريډيت د بارنامي يا ګدام د اســنادو په اســاس ترتيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. بارنامه له هغه مورد څخه عبارت ده چې د ترانسپورتي شرکتونو او تصدیو له لوري یو ډول لیکل شـوی سـند دی چې د توکو، د هغوی دقیمت او رسـیدلو د محل پته په کي لیکل شوي. د ګدام اسـناد له هغو اسـنادو څخه عبارت دی چې د خصوصي یا عمومي ګدامونو له لوري صادر شوی وي او دشیانو د مقدار او د هغوی د ارزښت په برخه کي ځانګړي معلومات ولري. د بانکونو له لوري ایجاد شوی اعتبار په وثیقه کي تر مندرج مبلغ کم وي.

۲- سـاده کریډیـټ: دا له هغه ډول اعتباراتو څخه عبـارت دي چې د بانک له لوري یوازي د شخصې هویت له مخي اجرا کیږي. په دې برخه کي تضمین ته اړتیا نشته ، په افغانستان کي ورته اعتبار د سپیني قرضې په ډول هم اجرا کیدلې چې په ۱۳۶۴ ام کال کي منع اعلان شوی.

۳- د ارزښـت لرونکو پاڼـو کریډیټ: دا هغه ډول کریډیټ دي چـې بانکونه یې د کریډیټ اخیسـتونکي د اعتبـاري یا بهـاداره پاڼو د لیدلو له مخي اجرا کـوي . د دغه ډول اعتبار میچه تر هغه مبلغ کمه وي چې په دغه قیمت لرونکي پاڼه کي درج شـوي وي او دا هم لدی کبله چې د مبالغو د عدم حصول په برخه کي بانک له کومي خسارې سره مخ نشي او هغه له کوم زیان نه پرته جبران کړای شي.

۴- پذیرشـی کریدت: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه عبارت دي چې د تضمین له مخــي منځته راځي او لړۍ یې داسي دي ، فرض کړئ افغاني تجار یوه پاکسـتاني تجارته یوه اندازه اموال صادروي ، پاکسـتاني تجار د مال تر لاسـه کیدلو وروسته افغاني تجار ته حواله صادروي . له یوه لنډ ځنډ وروسته لا هم د حوالې د دغه سند وخت نه دي را رسیدلای چې افغاني تجار پیسو ته اړتیا پیدا کوي خو په افغانستان کي هیڅ یو بانک د پآکستاني تجار د حوالې بدلیدلو ته حاضر نه دي.

د سـتونزې د حل لپاره افغاني تاجر پاکسـتاني تجار ته خبر ورکوي ، پاکستاني تاجر خپله حواله یوه داسي پآکستاني بانک ته چې د افغان لوري منل شوی وي، ور وړي او د تضمین غوښتنه کوي، پاکسـتاني بانـک د حوالې تضمین کوي او افغاني بانک تـه یې په اړه اطلاع ورکوي . په دې صورت کي افغاني بانک حواله تنزیل کوي او افغاني تجارته پیسې ورکوي.

که چیرته د پآکسـتاني تاجر له لوري د حواله شـویو پیسو د سررسید د پرداخت ځای او نیټه هم صورت و نه نیسي ، پاکسـتاني بانک د دې مکلفیت لري چې تضمین شـوی رقم تادیه کړي. په دې تـرڅ کي لیدل کیږي چې په اعتبار قبولو(منلـو) کې څلور اقتصادي عوامل دخالت لري یعني افغاني تاجر، پاکسـتاني تاجر، افغاني بانک، پاکسـتاني بانک. په حقیقت کي پآکسـتاني بانک هم د تاجـر دهویت له پیژندلو ورسـته د تضمین ورته پریکړه کوي، پـه داسي حال کي چې صادرونکي بانک یوازي پرداخت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- بورئیسی اعتبارات: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه بحث کوي چې د اسعارو د تبادلې په بازار کي د قیمت له نوساناتو څخه د ګټې اخیستلو په موخه د بانکونو او اشخاصو له لوري اخیستل کیږي.

دغه ډول اعتبارات د لنډ مهاله اعتباراتو خاصیت لري او حد اکثر درې میاشتې په بر کي نیسي چې دغه خاصیت یې له اربي تراژ اعتباراتو سره خورا توپیر لري. اربې تراژ یا Arbetrage اعتبارات هغو اعتباراتو ته ویل کیږي چې د قیمت له نوساناتو څخه د استفادي په موخه په ځانګړی وخت کې تر سره کیږي.

د مثال په توګه که چیرته د اسعارو د تبادلي په دوو بازارونو کي د یوه شرکت یو واحد ونډې قیمت دوه ګونی بدلون و مومي او اقتصادي واحدونه وغواړي له دې بدلون څخه استفاده وکړي دغه ډول معاملاتو ته د اربي تراژ معاملاتو منبع ویل کیږي. اربې تراژ په حقیقت کي هغه فرصت ته ویل کیږي چې له کوم ګواښ نه پرته په یوه وخت کي په یوه یا څو بازارونو کي تر لاسه کیږي.
درانیوونکــي لــه لیدلوري کرېدت :له دې لحا ظه کولای شــو کرېدت په دوو بر خو وویشــو:
خصوصي کرېدتونه، عمومي کرېدتونه
عمومي کرېدتونه دولت او خصوصي کرېدتونه خصوصي سکتور اجرا کوي

له اســتعمالي لحاظه کرېدت: له دې لحاظه کرېد ت کولای شــوپه دووکټګوریو ووېشــو : سر مایوي کرېدتونه ، استهلاکي کرېدتونه. سرمایوي کریدتونه معمولا تولیدي لوری په نظر کې نیسي او د ظرفیتونو د تغیر او ان تر دې چې د نویو ظرفیتونو د جوړېدو ســبب کېږي ،په داســې حال کــې چې اســتهلاکي کرېدتونه معرفی وي او په ټولیز ډول ددغــه ډول کرېدتونو د اجرا وخت لنډ وي خو دداسې کرېدتونو اغېز منتوب او نه اغېزمنتوب د پوهانو له خوا د سر مایوی کرېدتونو په ګټه بلل کېږي .

په بهرنۍ سودا ګر ۍ کې کرېدتونه :

په بهرنۍ ســوداګرۍ کې اعتبارات تر کورنۍ سوداګرۍ ډېر تا ثیر لری ، چې دغه اعتبارات د هر هېوادپه بانکي سیستم کې په ټولیزډول تنظیم شویدی او د هغوی د کړنو درجه د بانکي سیستم دتکامل سره برابره ټا کل کېږي .اعتبارات په بهرنۍ ســوداګرۍ کې لنډمها له وی او په ننیو شرایطو کې شــیانو د لېږد را لېږد او بهرنیو اعتباراتو د ســاده ســازۍ لپاره له بنسټیزو وسیلو څخه شمېرل کېږي.

اکریدتیف کریدت (Akridifeve):

دا له هغه ډول اعبتاراتو څخه عبارت دی چې د داخلي او خارجې ســوداګرو تر منځ د خلا یا تشې د محوه کولو په موخه اجرا کیږي. له پورتنۍ وینا څخه دا پایله تر لاسه کیږي چې اکریدتیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډیټ د تضمین له مخي د بین المللي کرډیډ ډول دی. د ورته کریډیټ د عمل پروسه داسي دی چې: فرض کړی ځیني تاجران له بهرنیو تاجرانو څخه دتوکو د رانیولو لیوالتیا لري، په دې ترڅ کي دوی بانک ته مراجعه کوي او له بانک څخه د اعتباري او کریډیټي اسانتیاؤ غوښتنه کوي، ځکه دغه دوه یانې داخلي او خارجي سوداګر یو تر بله پیژندګلوي نلري. په دې ترڅ کي بانک د معاملي د قیمت په اندازه د غوښتونکي سوداګر لپاره تړل شوي کریډیټ پرانیزي او تړل شوی کریډیټ له هغه کریډیټ څخه عبارت دی چې د بانک له لوري د اقتصادي واحد لپاره پرانستل کیږي خو سوداګري هیڅکله هم په مستقیمه توګه له هغه څخه استفاده نشی کولای.
د معاملې د طرف بانک له خپله لوري باندې هېواد ته خبر ورکوي چې د خپل سوداګر لپاره د دا ډول کریډیټ تضمین کوي. په دې توګه خارجې بانک د صادراتي اموالو په لیږد او استولو باندي لاس اچوي او په اړه یې داخلي بانک ته خبر ورکوي. داخلي بانک د خبر له تر لاسه کولو وروسته سم دلاسه د اخیستل شوي مکلفیت د اجرا په اړه اقدام کوي.
په دې ترڅ کي لیدل کیږي چې د سوداګرو د نه پیژندګلوي او پیسو د نه شتون په ترڅ کي دهغوی تر منځ د معاملي د تر سره کېدلو د موخې تر منځ خلا د ورته کریډیټ په واسطه له منځه وړل کیږي.

ریمباورس اعتبارات (Remboures):

دا ډول کریډیټ د تضمین له مخي له نړیوالو یا بین المللي کریډیټونو څخه عبارت دی . د بانکونو له لوري دغه ډول کریډیټ هغه مهال اجرا کیږي چې د معاملي دواړه لوري د هویت له پیژندلو سره سره د یو ډول تضمین غوښتنه وکړي. په دې ترڅ کې بانک د ورته ستونزو د لري کولو په موخه د ورته کریډیټ په اجرا کولو لاس پوري کوي خو باید و ویل شي د ورته کریډیټ په ترڅ کي د هغه د تادیې تضمین د بهیر له اساسي شرایطو څخه ګڼل کیږي.

د پنځم څپرکی دمطالبو لنډیز:

د څپرکي د لنډیز په توګه ویلای شو چې د تجارت له ودي سره په تړاو کتبي پیسي مو د اقتصاد په بېلابېلو ساحو کي مطالعه کړي.
دڅپرکې لنډیز په دې کې دي چې په اقتصاد کې دپیسو رول دتجارت په پراختیاکې اوهر اړخیزې اغیزې داقتصاد په بېلابېلو ساحو کې مطالعه او وڅیړو.او په همدې حال کې په صنعت کې دزیاتو پیسو نه شتون، وسایل اوتو کې تحلیل اووڅیړو. اودهغو په وسیله مونږ کولې شو خپل ورځنیزې اړتیاوې پوره کړو. اودهغو نقش داخیستونکې اوپلورنکې له نظره، اوداستعمال له نظره دکریډیټ ډولونه داقتصادپه بېلابېلو ساحو کې څیړو. اودپیسو ارزښت له رسمی اوحقیقې پلوه هم کولی شو مطالعه کړو. دوخت اغیزې دارزښت له نظره مطالعه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکی پوښتنې:

۱. دکریډیټ مفهوم واضیح کړئ؟

۲. دکریډیټ ضریب څه مفهوم څرگندوئ؟

۳. په اقتصاد کې دکریډیټ رول تشریح کړئ؟

۴. کریډیټ دزمان په لحاظ په څو ډوله دي هریو تشریح کړئ ؟

۵. دجاری حساب په لحاظ کریډیټ په څو ډوله دي. یواځی نوم یې واخلئ؟

۶. اکریدتیف کریډیټ اوبورسی کریډیټ سره پرتله کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچيني او اخځليکونه:

١- انترنت Http: /www. farya. comyid ٢٣/۴/٢٠٠٨
٢- سیاست های پولی پوهندوی سید مسعود ١٣٨٧کابل
٣- مبانی علم اقتصاد تالیف دکتروررری تقویی تهرات ١٣٢۴
۴- پول وکریدت تالیف پوهندوی سید مسعود ١٣٨٧ کابل
۵- سیاســت بودجه ویا روش ها بودجوی مؤلف یاد گاریی استاد پوهنحئی اقتصاد پوهنتون کابل ١٣۵٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيكي او مسلكي زده كړو معينيت د ښوونيز نصاب د انكشاف رياست د ټولنې د عيني او ښكاره ضرورت په درک كولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي كتابونو پــه برخه كې يې تخنيكي او مســلكي رشــتې درلودې او لري يې، په لومــړي سر كې يې تصميم ونيو، چې په ښــوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا كتنه وكړي او ورپســې بيا د شاګردانو او محصلينــو د درسي كتابونو د تاليف لپاره مبادرت او كوښــښ وكــړي. د خداى(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حســابدارۍ څانګې د ښــوونكو په ميړانې او همت سره د ادارې او حســابدارۍ درسي كتابونه تاليف شــول تر څو په وړيا ډول د شــاګردانو او محصلينو په واک او اختيار كې وركړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونكو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مكاتبو له ښوونكو، ګرانو شــاګردانو او د تخنيكي او مســلكي زده كړو د چارو له متخصصينو او همدا شــان له ټولو څېړونكو او شنونكو څخه صميمانه هيله كيږي، چې د دې كتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښــوونكو او د ادارې او حســابدارۍ څانګې د مسلكي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مســلكي، تخنيكــي او علمي مطالبو او مفاهيمو د څرنګوالي پــه هكله خصوصاً د هغوى املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وكړي، ترڅو په راتلونكي كې وكړاى شو، په همدې او نورو برخو كې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناكه موضوعات وړاندې كړو.

همدا شــان له ګرانو شــاګردانو او محصلينو څخه هيله كوو ترڅــو د دې كتابونو د مطالعې او اســتفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ســتونزې، فقر او وروســته پاتې والى په نظر كې ونيسي او د كتابونو په ســاتنه كې كوښــښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلكي او تخنيكي زده كړو معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا رياست

د درسي كتابونو د چمتو كولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library